

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 14.

Tisdagen den 5 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 52, angående förvärv av vattenrätt i Ren- och Degerforsarna i Vindelälven; och
nr 53, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående förvärv av vattenrätt i Ren- och Degerforsarna i Vindelälven, samt tredje särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning. Vartdera utskottet torde få behandla jämväl de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i respektive ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Två protokollsutdrag, innefattande berörda båda inbjudningar, justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne oktober samt den 2 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till läkarintyg, insänt den 15 oktober 1940, får jag härmed värdsamt hemställa om förlängd ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1—30 november 1940.

Stockholm den 4 november 1940.

Oskar Hagman
genom
Elsa Hagman.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra särskilda utskottets utlåtanden nr 42—45 och tredje särskilda utskottets memorial nr 16.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 52 och 53 blevo desamma på begäran bordlagda.

*Anhållan att
få framställa
interpellation
i den s. k.
Ålandsfrågan.*

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag skall be att få väcka följande interpellation.

Åland är sedan gammalt ett utrikespolitiskt sorgebarn. Bakom denna avrustade bonderepublik i mitten av Östersjön, befolkad homogent av svenska upplandsbönder, ruvar nämligen både ett *svenskt minoritetskrav* och ett *europeiskt nyckelproblem*.

Den svenska regeringsproposition nr 282 av den 5 maj 1939 till riksdagen med en överenskommelse efter finskt initiativ om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet utgör den senaste *kända* fasen av svenska regeringens utrikespolitik i denna angelägenhet. Propositionen återtog visserligen sedan av regeringen såsom måhända förflugen. Men *Ålandsfrågan ligger fortfarande i dunkel med nya förvecklingar på de båda svenska statsmakternas bord*.

Såsom den ende inom riksdagen, som aktivt upplevat och medverkat i den politiska böljegången på senare epoker kring Ålandsöarna, inlämnades av mig i oktober 1938 i tryck en petition därom till svenska regeringen, utdelad även till andra vederbörande hemma och ute. Vid riksdagen 1939 förebådades en proposition av regeringen i det ömtåliga ämnet. Detta föranledde från min sida inom laga motionstid en motion nr 48 om Ålandsfrågan. I den sökte motionären utförligt frambära i dagens ljus de stora sammanhangen till allmänna begrundande. Det vore, sades det, så mycket mera fara i dröjsmål, som de tillämnade ytterligare nedskärningarna i Ålandskonventionens av 1921 vakthållning kring nationaliteternas självbestämmanderätt då redan utan avvaktan i första hand av svenska riksdagens hörande utsänts först för godkännande i blindo till signatärmakterna kring 1921 års författning. Till motionen fogades även en motion nr 49 såsom ett kompendium om den svenska minoritetsfrågan på Ålands fastland.

I anledning av den sedan i maj inträffade propositionen väcktes av mig en utförlig motion nr 341 i första kammaren med ytterligare utsikter över problemets realiteter.

•

Som bekant hade från fransk sida vid överläggningarna om Versaillesfreden ifrågasatts, att, liksom Sönderjylland borde efter folkomröstning återställas till Danmark, borde även Åland efter slik omröstning återgå till Sverige. England reste emellertid motstånd på den sista punkten. Frågan om Åland förbigicks därför i fredstraktaten. Den hänsköts i stället till lösning genom det nybildade folkförbundet såsom en av dess första angelägenheter. Enligt sakens natur borde väl då avgörandet lagts hos förbundets folkförsamling. Men dess råd tillägnade sig avgörandet. Därigenom förtunnades rättssynpunkterna. Och när England tillika föreslog att förövningen skulle i första hand hänskjutas till »experter» — experter i en samvetsfråga finnas icke — var spelet på denna punkt förlorat för den internationella rättsordningen.

Den svenska regeringen, von Sydow hade däremot samtidigt inlett förhandlingar med Finland om att ålänningarna skulle »få komma hem». Finska regeringen och dess stora finstalande majoritet bland finska folket ville ej alls vara med om förslaget. De svenska fastlandsfinnarna voro tveksamma. De trodde sig därigenom få ett minskat inflytande för sina nationalitetsintressen

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan. (Forts.) inom Finland. En obehörig och för Ålands framtid äventyrlig invändning och tillika en villfarelse. Stödet av den svenska statsmakten, vidgad i närhet till det svensk-finska fastlandet, skulle väl inneburi praktiskt taget snarare ett ökat skydd.

De av folkförbundet utsedda tre så kallade experterna skärskådade problemet ur etnologisk, geografisk och strategisk synpunkt. De funno redan härav ett stöd för den finsktalande majoritetens rätt till suveränitet över det svensktalande Åland. Även skäl av politisk natur saknades icke, sade de. Härom yttras av expertkommissionen i första rummet följande:

»Man får icke glömma de tjänster, som Finland *gjorde andra* på samma gång som sig självt, då det efter en blodig kamp tillbakaslog den bolsjevistiska kommunismens anfall. Om det hade dukat under, skulle dörren varit öppen för revolutionens utbredning, och säkerligen skulle Skandinavien i första rummet varit hotat. Det vore ett egendomligt slag av tacksämhet man skulle visa den finska republiken, om man ville beröva den ett område, varpå den sätter det största värde. En dylik förödmjukelse skulle vara grymt kännbar för varje land.»

Således folkförbundet tillrädde att på sådant sätt sälja ålänningarnas rätt att komma hem och därmed även själva principen om nationaliteternas självbestämningsrätt. Väl ett så kallat »paktum turpe», på svenska »skamligt fördrag», som enligt gammal romersk rättsordning och svensk domstolspraktik är ogiltigt. Detta blev emellertid även rådets beslut.

Den svenska regeringen framförde genom en av sina deputerade *Hjalmar Branting* inför rådet en veritabel straffpredikan över utgången. (Se förenämnda motion nr 48 år 1939 sid. 7—8.) Den svenska deklARATIONEN slutade med att »*Sverige kommer icke upphöra att hoppas, att den dag skall komma, då rättstanken tillräckligt genomträngt folkens medvetande för att föra till seger krav, som äro burna av så ädla bevekelsegrunder och av en så djup nationalkänsla som Ålandsbefolkningens, och att denna då skall lyckas göra sig hörd och äntligen bliva tillfredsställd.*»

*

Konventionen om Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering av den 20 oktober 1921 är undertecknad och ratificerad av Tyskland, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Brittiska riket, Italien, Lettland och Polen. *Således icke av Ryssland.* Den innehåller att »ingen anläggning eller operationsbas av militär eller maritim art, ingen anläggning eller operationsbas för militär luftfart, ej heller någon annan anordning avsedd för krigsändamål må bibehållas eller upprättas inom Ålandsöarnas av konventionen fastställda zon». Vidare stadgades, att »den nämnda zonen skall anses såsom neutralt område och får icke vare sig direkt eller indirekt begagnas för ändamål, som på något sätt sammanhänger med militära företag. Dock skall, *i händelse Östersjön beröres av ett krig*, Finland äga att, i och för tryggande av zonens neutralitet, *temporärt nedlägga minor i dennas vattenområde och för detta ändamål vidtaga sådana maritima åtgärder, som äro strängt nödvändiga*». Således icke uppenbara befästningar till lands.

*

Det mellan finska och svenska regeringarna avtalade och till riksdagen i maj 1939 överlämnade fördraget om vissa ändringar i 1921 års internationella överenskommelser tillförsäkrade Finland rätt att med vissa förbehåll uppföra en befästning på ön *Kökar* samt överenskommelse, som skulle närmare formuleras, till förhindrande av *Ålandsbefolkningens denationalisering genom*

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan. inflyttade finsktalande finnar. Sedan detta avtal på ovannämnda sätt synes ha runnit ut i sanden, företog sig finska regeringen att *företaga en hel del befästningar på olika öar inom Ålands zon.* Jag hemställde den 28 maj 1940 »enkla frågor» därom till svenska utrikesministern med åberopande av en noggrann förteckning över de sålunda i strid med 1921 års konvention företagna befästningsarbetena, om vilka jag berett mig tillfälle att få kännedom. Därvid åberopades ock yttranden i utländsk press, att »Ålandsöarnas återmilitarisering försiggår med tyst medgivande av Sovjet-Ryssland. Sverige har förklarat sig ense.» På dessa frågor liksom interpellationer om Ålandsproblemet läge har svar ännu ej givits, ehuru regeringen bör enligt gammal konstitutionell sed svara på interpellationer samt åtagit sig att svara på nymodigheten med enkla frågor utan motiv snarast möjligt. Det är väl dock otroligt, att finska regeringen igångsatt dessa fasta befästningsarbeten utan att ha åtminstone underrättat svenska regeringen därom. I utländsk press trodde man sig som sagt veta, att Sverige förklarat sig ense.

Emellertid har de *socialistiska rådsrepublikernas förbund* nu gjort ett slut på dessa överträdelser av 1921 års konvention. Sovjet var visserligen icke signatärmakt till konventionen men var ännu medlem i folkförbundet, då dess råd behandlade det förenämnda finsk-svenska förslaget om modifikationer i befästningsförbudet med tillägg dessutom av medgivande till finsk värnplikts införande på Åland. I folkförbundets råd bestred den ryske representanten Molotov å sin regerings vägnar Ålands befästande. Därmed förföll saken den gången i rådet.

Nu har emellertid som ovan sägs nyligen inträffat, att på grundvalen av ett från rådsryskt håll uppgjort förslag *med finska riksdagens bemyndigande mellan finska regeringen och de socialistiska rådsrepublikernas förbund ingåtts ett »tvåmaktsfördrag»* av följande innehåll:

»Enligt artikel 1 mom. 1 i fördraget förbinder sig Finland att demilitarisera Ålandsöarna, att icke befästa dem samt att icke ställa dem till andra staters beväpnade styrkors förfogande.

I artikel 1 mom. 2 förklaras den i artikelns första moment nämnda förbindelsen innebära, att varken Finland eller övriga stater inom den zon, som utgöres av Ålandsöarna, få upprätthålla eller uppföra någon anläggning eller operationsbas av militär eller marin art, anläggning eller operationsbas för militär luftfart eller några som helst andra anordningar avsedda för militära ändamål samt att de på öarna befintliga pjasplattformerna skola demoleras.

Den sålunda definierade skyldigheten att demilitarisera och icke befästa Ålandsöarna är sakligt av samma innebörd som den, vilken är bestämd i konventionen den 20 oktober 1921 angående Ålandsöarnas icke-befästande och neutralisering.

I artikel 2 är fördragets territoriella tillämpningsområde definierat i överensstämmelse med bestämmelserna i artikel 2 i 1921 års konvention.

I artikel 3 tillerkännes de Socialistiska Rådsrepublikernas Förbund rättighet att på Ålandsöarna upprätthålla ett eget konsulat, till vars befogenheter hör, förutom sedvanliga konsulatåligganden, övervakningen av att de förbindelser fullgöras, vilka i fördragets 1 artikel äro avsedda att fastställas angående Ålandsöarnas demilitarisering och icke-befästande. I de fall, då de Socialistiska Rådsrepublikernas Förbunds konsulära representant observerar omständigheter, vilka enligt hans åsikt strida emot de nya bestämmelserna angående Ålandsöarnas demilitarisering och icke-befästande, skulle han vara berättigad att, genom förmedling av länsstyrelsen i landskapet Åland göra anmälan hos finska myndigheter om verkställande av gemensam undersökning. Denna undersökning företages så snabbt ske kan av en av den finska regering-

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan. en utsedd befullmäktigad samt de Socialistiska Rådsrepublikernas Förbunds konsulära representant. Resultaten av den gemensamma undersökningen upptecknas i ett i fyra exemplar på finska och ryska upprättat protokoll samt meddelas vardera fördragssslutande partens regering för vidtagande av nödvändiga åtgärder.»

Finska regeringen lär önskat förbehålla undantag för sådana nya insprängningar i bergen, som kunde tjäna till skydd för befolkningen mot flyganfall. Detta undantag motsatte sig dock nu Sovjet. De nya anläggningarna skola således helt demoleras.

Det göres nu ibland från ovan i Sverige gällande, att numera vore sålunda 1921 års traktat återställd. Detta har dock skett endast genom ett »tvåmaktsfördrag» mellan Finland samt Sovjet, som icke ens tillhör signatärmakterna. Det förebäres även ibland under hand, att Finlands nya befästningar stödde sig på förenämnda undantag för krigstillfällena i Östersjön. Och på finsk sida lär man enligt pressen undskyllt sig med befästningarnas anläggande och borttagande därefter med det påståendet, att efter fördraget med Sovjet någon fara för krig i Östersjön ej förelåg. Den faran förelåg lika mycket eller lika litet vid befästningarnas anläggande som vid deras borttagande. Sannolikt ett diplomatiskt camouflage alltså. För övrigt medger 1921 års traktat endast försvarsåtgärder under utbrutet krig i Östersjön och endast rent maritima åtgärder. Meningen var icke heller att överlämna avgörandet åt Finlands okontrollerade uppskattning av uppkomna krigsfaror i Östersjön.

Man må icke föreställa sig, att Sovjet-Ryssland vidtagit sitt förenämnda ingripande i Ålandsfrågan för att skydde Sveriges bestående rättigheter av något slag. Vad som nu således vill till är väl ett *tremaktsfördrag* även mellan Sverige, Finland och Sovjet, eventuellt kanske även med övriga signatärmakter, i den mån de fortfarande existera som signatärmakter trots att de ha för sin del medgivit befästningen på Kökar och finsk värnplikts införande på Åland. Ett vidhållande således av 1921 års traktat med förtydligande helst för undvikande av en sådan misstolkning, som skulle gjort sig gällande genom nyssnämnda lösa uttolkningar.

Därtill bör komma en svensk *instruktion för svenska konsuln på Åland* att utöva enahanda kontroll å Åland mot befästningars anläggande samt vad därmed äger sammanhang mot ansatser från såväl Finland som Sovjet att medgiva eller själv förbereda befästningsanläggningar på Åland.

*

Nu i sistone har en ytterligare vansklighet inom Ålandsfrågans zon gjort sig gällande. Det har från finska riksdagen på förslag av dess regering beslutats en *blitkolonisation av finsktalande karelare, som evakuerats* eller kanske rättare sagt evakuerat sig från de genom fredsslutet mellan Finland och Sovjet till det senare landet avträdde landsdelarna.

Detta har väckt ytterlig förstämning inom de svensktalande bygderna i Finland, som särskilt drabbas av kolonisationsplanerna. Det har gått så långt att trots de uttryckliga förbehållen i den mellan finska och svenska regeringarna ingångna överenskommelsen av 1939 *även Åland utsetts att bidra till denna kolonisation* av finsktalande karelare både i odlingsmark och fiskerilägenheter. För övrigt likaväl som Finland nu träffat ett annat avtal om Åland med Sovjet kan ju ifrågasättas ett nytt avtal emellan även om rätt och plikt för evakuerade karelare att *återvända åtminstone delvis till sina boplatser* på de till Sovjet avträdde områdena.

*

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan.

Vid dessa tilldragelser på sista tiden har jämväl *Ålands rätt att återförenas med sitt fädernesland av såväl Finland som Sovjet-Ryssland lämnats å sido.*

Må vi då i Sverige erinra världen i detta sammanhang om förutsättningarna för en internationell rättsordning, som ej kan komma till stånd annat än på grundvalen icke minst av nationaliteternas självbestämmanderätt.

Må vidare bringas i åtanke den svenska regeringen von Sydows underhandlingar i början av 1920-talet med finska regeringen om Ålands av folkförbundets råd på Englands initiativ bortmotade rätt att återförenas med sitt fädernesland samt den svenska riksdagens instämmande däri på grundvalen av mitt år 1921 motionsvis framförda och av riksdagen i det närmaste enhälligt antagna äskandet om en svensk framställning till folkförbundet att uttryckligen upptaga nationernas självbestämmanderätt såsom en grundval för den stora sammanslutningens huvuduppgift. Bakom denna hänvändelse från riksdagen låg den svenska opinionen till grund. Hösten förut hade även nordiska interparlamentariska förbundet på svenskt initiativ kommit på samma skäl med enahanda framställningar till sina respektive regeringar.

Ej heller må utsuddas den förenämnda svenska regeringens genom Hjalmar Branting framförda straffpredikan inför folkförbundets råd över dess Ålandspolitik med uttalande av Sveriges förhoppningar om en ny tid, då fredens idé och dess förutsättningar ånyo skola bära även Ålands rätt på sköldarna andligen talat. Må vi därvid icke heller glömma bort epilogen, då de två åländska bonderesponenterna Johannes Eriksson och Karl Karlsson, närvarande samtidigt i Genève, uppkallades till Brantings och Marks von Würtembergers hotell. De underrättades då om segerfredens och dess folkförbunds fanflykt redan vid födelsen från sin stolta uppgift att skapa en ny värld med mobilisering främst av sanningens makt. Underrättelsen utlöste en sådan sorg bland de fyra svenskarna, att Eriksson och Marks föllo i varandras armar samt brusto i gråt.

*

Av obeaktat intresse hitintills är *följande fråga, som folkförbundets expertkommission riktade till Ålands landsting:*

»Om Nationernas förbunds råd icke funne möjligt villfara Ålandsbefolkningens krav på återförening med Sverige, huru skulle denna befolkning då ställa sig till en sådan lösning av frågan, att Åland komme varken under Sverige eller Finland, utan bleve förlänat en *självständig* ställning?»

Landstinget svarade, att den åländska befolkningen ej hyser någon som helst samhörighetskänsla för det finska samhället. Alltsedan dess hembygd med våldsamt hand år 1809 rycktes från moderlandet och förenades med Finland under det ryska väldet har Ålandsfolket aldrig kunnat glömma sitt ursprungs land. Det har haft en levande känsla därav, att det i sin kamp för sin nationalitets självbestämmanderätt företrätt en av mänsklighetens högsta och ädlaste idéer. Skulle en återförening med Sverige ej då medgivas, återstod dock för Ålands folk endast en utväg öppen — den av kommissionen antydda.

Detta senare inslag i problemet bör ej alldeles förbigås. Åland skulle därigenom få enahanda ställning som exempelvis dvärgstaterna Luxemburg, Andorra, Monaco, San Marino och Liechtenstein. Men tillika borde *åläningarna berättigas* att få för sitt behov tillita Sveriges kommersiella och diplomatiska organ samt Sveriges och det svensktalande Finlands högre bildningsanstalter.

*

Med åberopande — utöver vad ovan sagts — av regeringspropositionen och mina motioner inom riksdagens första kammare i Ålandsfrågan år 1939 och

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan. med hänvisning till mina i riksdagen väckta interpellationer och frågor i ämnet den 28 februari, den 27 mars och den 4 november 1939 samt *den 13 mars* och den 28 maj 1940 hemställer jag om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande slutliga spörsmål:

1. Har ej Finlands regering underrättat Sveriges regering om de ytterligare befästningarna på Åland utöver den mellan regeringarna avtalade befästningen på Kökar, eller har denna tilldragelse ej heller annorledes kommit till den svenska regeringens kännedom?

2. Har regeringen i sådant fall och på vilka grunder tilläventyrs ansett sig kunna uttryckligen eller stillatigande godtaga de nya befästningarna utan svenska riksdagens hörande, vilket dock år 1939 ansågs såsom en betingelse för varje avvikelse från 1921 års traktat?

3. Håller ej svenska regeringen före, att Sovjets och Finlands privata tvåmaktsfördrag om Ålands neutralitet och avrustning måste kompletteras åtminstone med ett fristående tremaktsfördrag mellan Sverige—Finland—Sovjet i enahanda syfte och med enahanda uppdrag för svenska konsulatet på Åland, som genom fördraget tilldelats Sovjets konsul därstädes, utsträckt även till uppmärksamhet åt ansatser till befästningsanläggningar av vilken makt som helst?

4. Anser ej regeringen den brännande och skrämmande *blixtkolonisationen i Finland för evakuerade karelare* även vara en svensk påtalbar angelägenhet, såvitt den rör inplanterande av finsktalande ögrupper i svenska bygder och i all synnerhet på Åland, där Sveriges och Finlands regeringar nyligen varit överens om, att sådant ej där får under några förhållanden förekomma?

5. Kan det förväntas, att även svenska regeringen står fast främst för *den Sydowska regeringens och svenska riksdagens kamp åren 1919—1921 kring Ålands förväntan* att med stöd av grundsatsen om nationaliteternas självbestämmanderätt få komma hem till Sverige;

eller såsom en kompromiss för tillfället Ålands utbrytning till en *självständig avrustad svensk bonderepublik i havet*, dock med förbehåll tillika att för sitt behov få tillita Sveriges kommersiella och diplomatiska organ samt Sveriges och det svensktalande Finlands högre bildningsanstalter?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 6 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 145 och 146, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående förvärv av vattenrätt i Ren- och Degerforsarna i Vindelälven, m. m. samt att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 53, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning, m. m.

Vid härefter skedd föredragning av berörda kungl. propositioner hänvisades desamma, nr 52 till andra särskilda utskottet och nr 53 till tredje särskilda utskottet.

Anhållan att få framställa interpellation i den s. k. Ålandsfrågan.

Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa vissa spörsmål i den s. k. Ålandsfrågan.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren medgäve, att ifrågavarande spörsmål finge framställas; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, och herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr *Lindhagens* förevarande anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa vissa spörsmål, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles icke nämnda anhållan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 13;

Nej — 61.

Därjämte hade 29 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.¹

¹ Ett anförande av herr *Lindhagen* i anledning av kammarens beslut i detta ärende återfinnes å sid. 52 ff.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 55, med förslag till lag om straff för sabotage m. m.; och
nr 57, angående anvisande av medel till anskaffande av gengasaggregat för vissa statens sinnessjukhus tillhöriga motorfordon m. m.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att tredje särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 55, med förslag till lag om straff för sabotage m. m., samt andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående anvisande av medel till anskaffande av gengasaggregat för vissa statens sinnessjukhus tillhöriga motorfordon m. m. Vartdera utskottet torde få behandla jämväl de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i respektive ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Två protokollsutdrag, innefattande berörda båda inbjudningar, justerades och avsändes till andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av andra särskilda utskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anvisande av medel till restaurering av rikssalen å Karlbergs slott, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa väg- och broföretag jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 45, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 27 september 1940, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

dels under fjärde huvudtiteln till Broförbindelse över Lule älv vid Boden 200,000 kronor,

dels under sjätte huvudtiteln till Bidrag till byggande och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar och broar 1,615,000 kronor,

dels ock under sjätte huvudtiteln till Broförbindelse över Lule älv vid Gäddvik m. m. 2,370,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två i huvudsak likalydande motioner, väckta den ena, nr 11, inom första kammaren av herr *C. I. Asplund* m. fl. och den andra, nr 10, inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen vid behandlande av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 45 framförda yrkandet om anslag för anläggandet av en bro vid Gäddviks färjställe — med bifallande av propositionens yrkande i övrigt — måtte avslå förslaget om bestämmande av brons förläggning till nämnda plats samt i stället överlämna till Kungl. Maj:t att, under hänsynstagande till de i motionen framförda synpunkterna, fastställa brons placering till endera av de i motionen föreslagna platserna, Avans färj-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)
 ställe eller holmen i Gäddviksströmmen, vilkendera efter närmare prövning befunnes lämpligast;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *J. H. Brädefors* och *H. Hagberg* i Luleå väckt motion, nr 17, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 45 framförda yrkandet om anslag för anläggandet av en bro vid Gäddviks färjställe — med bifallande av propositionens yrkande i övrigt — måtte avslå förslaget om bestämmande av brons förläggning till nämnda plats samt i stället besluta, att bron skulle förläggas vid Bergnäset.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med avslag å motionerna I:11 samt II:10 och 17 — måtte å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

a) under fjärde huvudtiteln till Broförbindelse över Lule älv vid Boden 200,000 kronor;

b) under sjätte huvudtiteln till Bidrag till byggande och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar och broar 1,615,000 kronor;

c) under sjätte huvudtiteln till Broförbindelse över Lule älv vid Gäddvik m. m. 2,370,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet har emellertid uppmärksammat, att departementschefen förordat en minskning av Gäddviksbrons bredd från 12 till 10 meter, varigenom en besparing av 210,000 kronor skulle kunna vinnas. Inom utskottet har tveksamhet rått rörande lämpligheten av att företaga en dylik minskning av brons bredd. Möjlighet synes utskottet därför böra lämnas öppen för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t så finner påkallat, upptaga denna fråga till förnyad prövning.

Av vad ovan anförts framgår, att utskottet icke funnit sig i nuvarande läge böra tillstyrka det i motionen II:17 framförda yrkandet om brons förläggande till Bergnäset. Utskottet vill endast tillägga, att utskottet därmed icke avsett att taga ställning till frågan om anläggandet framdeles av en bro därstädes.»

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herrar *Anderberg, Boman, Anderson* i Arboga, *Svensson* i Grönvik, *Närlinge, Lindberg* i Umeå och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:11 och II:10 ävensom med avslag å motionen II:17 — måtte

I. å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

a) under fjärde huvudtiteln — — — (= utskottet) — — — 200,000 kronor;

b) under sjätte huvudtiteln — — — (= utskottet) — — — 1,615,000 kronor;

c) under sjätte huvudtiteln till Broförbindelse över Lule älv vid Avan, Gäddviksströmmen eller Gäddviks färjställe 500,000 kronor;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att efter den närmare utredning, som kunde befinnas erforderlig, fastställa förläggningsplatsen för den bro, som avsåges skola uppföras med anlitande av det under I. c) anvisade anslaget;

2) herrar *Gabrielsson, Eriksson* i Stockholm, *Mårtensson* och *Karlsson* i Munkedal, vilka ansett, att de nyss återgivna styckena av utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

»Vid behandlingen av denna fråga ha enligt utskottets uppfattning starka skäl anförts för förläggande av en bro även vid Bergnäset. Utskottet har dock i frågans nuvarande läge icke funnit sig kunna tillstyrka det i motionen II: 17 framförda yrkandet.

Utskottet har emellertid därmed icke avsett att taga ställning till frågan om anläggandet framdeles av en bro vid Bergnäset. För att om möjligt underlätta denna frågas lösning anser utskottet, att Kungl. Maj:t bör lämnas möjlighet att, därest så kan ske utan förändring av bronns permanenta karaktär, vidtaga sådana förenklingar i nu föreliggande förslag, att kostnaderna för det sammans genomförande nedbringas under det av departementschefen beräknade beloppet.»

3) herrar *Tjällgren* och *Ekströmer*, vilka ansett, att det första av ifrågasvarande stycken i utskottets motivering bort helt utgå.

Herr Anderberg: Herr talman! Som en av reservanterna mot detta utskottsutlåtande vill jag här motivera grunden för den av reservanterna intagna ståndpunkten. Det är en lång lidandets historia, som detta broprojekt haft att genomgå, tills det nu skall avgöras på ett sätt, som inte överensstämmer med önskan hos den stora majoritet av befolkningen där uppe, vilken har användning för den bro, som det här är fråga om.

Ända sedan år 1927, då stadsfullmäktige i Luleå tillsatte en kommitté för undersökning och uppgörande av förslag till bro över Lule älv mellan Luleå stad och Bergnäset, har denna brobyggnadsfråga varit aktuell. I den s. k. brokommittén fungerade nuvarande generaldirektören vid statsbanorna Dahlbeck såsom ordförande under den tid, han var bosatt i Luleå. Enligt det första förslag till bro, som uppgjordes av denna kommitté, var bron förlagd till Gäddviksströmmen, och det är ett av de förslag, som reservanterna här ha fört fram. Den föreslagna bron skulle gå över en holme, cirka 150 meter i diameter, som finnes ungefär mitt i älvfåran. Då Luleå stadsfullmäktige icke voro tillfredsställda med det förslag, som förelåg, uttalade de sig i stället för en bro vid Bergnäset. Ungefär samtidigt begärde vägstyrelsen i Neder-Luleå vägdistrikt länsstyrelsens medverkan till upprättande av ett förslag till bro vid Gäddviks färjställe — samma förslag som nu av Kungl. Maj:t tagits upp och här föreslås från utskottets sida — och det fattades också beslut om upprättande av förslag till sådan bro. Sedan började både hos myndigheter och i pressen striden om bronns förläggning.

Luleåborna voro då som nu eniga om att bron skulle förläggas vid Bergnäset, men befolkningen i Neder-Luleå levde delad i två grupper. De, som bodde söder om älven, ville att bron skulle förläggas till Bergnäset, och de, som bodde på norra sidan av älven, ville att den skulle byggas vid Gäddviks färjställe, den plats, som — enligt vad jag nyss nämnde — Kungl. Maj:t och utskottet nu stannat för.

Luleå brokommitté begärde år 1932 att länsstyrelsen skulle döma bron vid Bergnäset, så att den omedelbart kunde sättas i gång som beredskapsarbete. Först år 1934 kom länsstyrelsens dom. Härvid dömdes bron vid Gäddviks färjställe till utförande. Beslutet blev överklagat, och år 1935 avkunnade regeringsrätten utslag. Med tre röster mot två fastställdes länsstyrelsens utslag om Gäddviksbron. Minoriteten bestod av ordföranden presidenten Planting-Gyllenbåga och den sakkunnige ledamoten i vägfrågor i regeringsrätten Meurling. Dessa ansågo att länsstyrelsens dom borde upphävas, då bron vid Gäddviks färjställe ej var av den storleksordning, att den borde dömas. Vägstyrelsen i Neder-Luleå begärde så hos Kungl. Maj:t att medel måtte ställas till

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

förfogande för påbörjande av Gäddviksbron. Därvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Forslund, statsrådet Quensel, generaldirektören Granholm jämte en del tjänstemän i kommunikationsdepartementet reste upp till Luleå för att på ort och ställe taga del av de lokala förhållandena och att sammanträffa med ombud för de skilda åskådningarna. Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att uppgöra förslag till bro vid Bergnäset och att kostnadsberäkna den. Såväl Luleå stad som Neder-Luleå vägförfogande godkände förslaget om en 12 meter bred bro vid Bergnäset, vilket förslag även förordades av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Genom utslag den 17 mars 1939 förpliktigade därefter länsstyrelsen Luleå stad och Neder-Luleå vägdistrikt att mot erhållande av det statsbidrag, som kunde utverkas, var inom sitt område bygga bro till 12 meters bredd över Lule älv vid Bergnäset.

Jag kan också erinra om, att den 10 juni 1938 hade Kungl. Maj:t avslagit Neder-Luleå vägdistrikts framställning om anslag till påbörjande av Gäddviksbron.

Så syntes striderna om bästa förlägningsplatsen vara slut. Luleå stad och Neder-Luleå vägdistrikt sökte var för sig hos Kungl. Maj:t anslag med 95 procent av beredskapsmedel till brobyggnad och tillfartsvägar vid ifrågavarande företag. Länsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte framställningen, men på grund av det ringa antalet arbetslösa i trakten avstyrkte arbetslöshetskommissionen brons byggande med beredskapsmedel, och så har ärendet förblivit vilande för att vid större arbetslöshet kunna upptagas.

Då nu Kungl. Maj:t i proposition nr 45 föreslår, att en broförbindelse omedelbart skall anläggas vid Gäddviks färjställe, beror detta — såsom departementschefen framhållit — i första hand på den betydelse för landets militära beredskap överbefälhavaren över rikets försvarskrafter tillmäter en dylik broförbindelse. Att Kungl. Maj:t härvid intagit en annan ståndpunkt i förlägningsfrågan än tidigare, motiveras med att kostnaden för en bro vid Bergnäset avsevärt överstiger kostnaden för en bro vid Gäddviks färjställe samt att det av militära skäl är önskvärt, att byggnadstiden blir så kort som möjligt. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppskattning kan bron vid Gäddviks färjställe byggas på ungefär ett år, medan Bergnäsetbrons utförande kräver minst dubbelt så lång tid.

Under utskottsarbetet har också frågan noggrant prövats. Man har även från Gäddviksintresserat håll medgivit att de starkaste skälen tala för brons förläggande vid Bergnäset. En stor del av dem, som bilda utskottsmajoriteten, har i alla händelser medgivit, att starka själ tala för Bergnäsetprojektet, främst med hänsyn till den existerande, mycket betydande och för varje år växande trafiken över älven Bergnäset—Luleå stad. Under större delen av året förmedlas denna trafik vid Bergnäset av en ångfärja, för vilken årskostnaden för Luleå stad uppgår till 60,000 kronor; i nästa års statförslag upptagen till 72,000 kronor. På grund av trafikens omfattning och storlek är denna ångfärjeförbindelse dock synnerligen otillfredsställande trots allt. Ofta är det långa köer av bussar, bilar och andra fordon, och risken för olycksfall är stor. Särskilt då isen lägger sig eller bryter upp, är det stora svårigheter att komma över älven för den befolkning, som nödvändigt måste färdas där. Den trafik det är fråga om består bland annat av ett flertal stora bussar, som måste passera färjövergången varje dag, samt lastbilar och ett betydande antal andra åkdon för fraktande av jordbruksprodukter från den omkringliggande bygden in till staden och i vissa fall för vidareändning till malmfältssamhällena. Det är således frågan om en förbindelseled med stark person- och godstrafik; å ena

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

sidan till residensstaden Luleå med ungefär 14,000 invånare och till den tätbebyggda landsbygd, som utbreder sig nordost om Luleå, samt å andra sidan till den även tätbebyggda landsbygd, som består av Neder-Luleå kommuns södra del med c:a 5,500 invånare ävensom den folkrika Piteåbygden med en befolkning av c:a 23,000 invånare. Det är också den enda älvövergång å huvudvägen Stockholm—Haparanda som ännu inte har sin brofråga ordnad.

En omständighet, som kraftigt talar för Bergnäsetbron, är de intressen, som staten har och synes komma att få även söder om staden. Då dessutom ungefär 84 procent av trafiken över älven avser trafik till och från staden och endast 4 procent, enligt den trafikräkning som förekommit, utgöres av genomgångstrafik söderifrån mot Haparanda, tala de alldeles överväldigande civila intressena för Bergnäsetbron.

Vad först kostnadsfrågan beträffar är att märka, att de i propositionen anförda siffrorna, 3.1 miljoner för Gäddviksalternativet och 6.2 miljoner för Bergnäsetalternativet — respektive 1.1 miljoner och 3.7 miljoner kronor enligt beräkningar före kriget — icke äro fullt rättvisande. Vid bronns förläggning till Gäddviks färjställe måste otvivelaktigt en omläggning och mycket väsentlig förstärkning av viss del av vägen mellan Gammelstad och Luleå företagas. Den provisoriska väg, som leder upp från Gäddviks färjställe, är endast 4½ meter bred, med svaga kanter, vilket gör, att vägarbeten även där få lov att utföras. Den kostnad, som här uppstår och som torde komma att uppgå till åtskilliga hundratusental kronor, bör rättvisligen påföras Gäddviksalternativet. Hänsyn bör även tagas till merkostnaden för den dagliga trafik, som föranledes av att väglängden från de större och folkrikaste delarna söder om älven till Luleå stad genom bronns förläggning till Gäddvik förlänges med cirka 6 kilometer eller 13 kilometer fram och åter.

Men det är de militära synpunkterna, som gjort att frågan nu kommit upp, och de böra givetvis icke fränkännas betydelse i detta sammanhang. Det har därför gällt att söka finna en utväg som kan tillgodose de militära synpunkterna utan eftersättande här av berättigade civila krav. Vi reserverar oss därför framkommit med tre alternativa förbilligade förslag för att inte senare omöjliggöra att en bro blir byggd vid Bergnäset, där den rätteligen bör ligga och där med skäl också majoriteten i bygden vill ha den byggd.

Som det första alternativet framföres en broövergång vid Avan, en plats på ungefär lika avstånd från Luleå och Boden; 21 kilometer från Boden och 22 kilometer från Luleå. Att en broövergång därstädes under alla förhållanden i en framtid kommer att visa sig erforderlig är sannolikt med hänsyn till den stora bebyggelsen på båda sidor om älven men även av militära skäl. I fråga om de sistnämnda kan anföras, att ett broläge vid Avan är skyddat mot beskjutning från krigsfartyg, vilket däremot icke är fallet med broföretag vid älvens nedre del. Skador av flygbomber på en bro vid Avan kunna lättare övervinnas än vad fallet blir vid angrepp mot en bro vid Gäddvik eller Bergnäset. Det ringa vattendjupet i älven vid Avan gör det förhållandevis lätt att på denna plats skapa provisoriska broförbindelser, om den permanenta bron skulle skadas genom flygangrepp. Till följd av djupförhållandena torde kostnaderna för en bro vid Avan också bli mindre än för en bro vid Gäddviks färjställe, därest man på bron vid Avan icke ställer större krav än att den skall betjäna den lokala trafiken och de militära behoven, medan den större trafiken förutsättes skola tillgodoses genom en blivande broförbindelse vid Bergnäset. Mot det här framförda broprojektet vet jag, att det från utskottsmajoritetens sida kommer att anföras, att det icke närmare undersökts. Enligt vad utskottet inhämtat, föreligger dock från vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol ett meddelande, att vattendomstolen kan meddela

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

dom i ärendet inom en månad. Man kommer nog också att anföra en hel del andra formaliteter, som finnas, men om hela kostnaden för broföretaget bäres av statsverket, kunna vissa formaliteter undgås. Vi veta, att militären byggt broar på många ställen i vårt land, utan att formaliteterna så strängt iakttagits, och att Konungen sedan dömt vederbörande vägdistrikt till underhåll. Mycket talar på den grund för att ett val av Avanalternativet icke skulle fördröja brofrågans lösning.

Det andra alternativet, som synes vara värt att uppmärksammas, var det, som första gången 1927 togs upp av brokommittén, i första hand såsom en provisorisk lösning för tillgodoseende av de militära synpunkterna. Den med en broförbindelse lättast överkomliga delen av Lule älv i dess nedre del är den s. k. Gäddviksströmmen. Kostnaden för en permanent bro med en bredd av 7.5 meter på denna plats beräknades 1933 till 630,000 kronor. En bro av provisorisk karaktär och med mindre bredd bör kunna utföras för en väsentligt lägre kostnad, vare sig arbetet utföres av ingenjörstrupp eller på annat sätt. Från en bro över Gäddviksströmmen uppnås nästan omedelbar förbindelse såväl med Luleå hamnområde som med järnväg (stickspår till Karlsvik), vilket ur militär synpunkt måhända kan vara av värde. Genom tillkomsten av en sådan broförbindelse av provisorisk art skulle en fördyrande forcering av arbetet på en permanent broövergång icke behöva äga rum. En ur kostnadssynpunkt lämpligare tidpunkt för det permanenta företaget skulle kunna avvaktas och besparingar på så sätt göras, som väl uppvägede kostnaden för den provisoriska brobyggnaden.

Som det tredje alternativet ha reservanterna föreslagit en lösning genom anläggande av en mindre kostsam broförbindelse vid Gäddviks färjställe än enligt Kungl. Maj:ts förslag. En sådan broövergång skulle tillgodose såväl de militära intressen som de mindre lokalintressen, som äro knutna vid en bro vid Gäddvik, utan att äventyra att broföretaget vid Bergnäset kommer till stånd.

Man har från utskottets sida inte låtit sig nöja ens med den minskning av den föreslagna brobredden, som Kungl. Maj:t vidtog vid propositionens utarbetande — från 12 till 10 meters bredd — utan man har skrivit i utskottsutlåtandet, att utskottet har »uppmärksammat, att departementschefen förordat en minskning av Gäddviksbrons bredd från 12 till 10 meter, varigenom en besparing av 210,000 kronor skulle kunna vinnas. Inom utskottet har tveksamhet rått rörande lämpligheten av att företaga en dylik minskning av brons bredd. Möjlighet synes utskottet därför böra lämnas öppen för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t så finner påkallat, upptaga denna fråga till förnyad prövning.»

Man vill således ha en synnerligen bred bro — 12 meter bred — för den ringa trafik, som här ifrågasättes förekomma. I det för något år sedan framlagda förslaget till brobyggnad vid Svinesund upptogs ursprungligen brons bredd till 7.5 meter, vilken bredd av 1939 års riksdag utökades till endast 9.5 meter. Och ändå kommer trafiken över Svinesundsbron att bli ojämförligt mycket större än trafiken över den nu föreslagna bron. Så långt norrut som vid Luleå, är ju trafiken inte så stor som vid Svinesund.

Här ha reservanterna alltså kommit till tre olika förslag och vilja, att Kungl. Maj:t, när frågan nu slutligt skall avgöras, skall taga dessa synpunkter i övervägande för att komma fram till ett billigare förslag utan att fördärva Bergnäsetförslaget. Reservanterna ha ansett, att det alltså inte föreligger något tvångsläge att bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Vi äro övertygade om, att på något av de nu föreslagna sätten en broförbindelse kan åstadkommas för en rimlig kostnad, som tillgodoser de militära an-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

språken såväl som de civila. Vi förordade därför att medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för påbörjande, enligt Kungl. Maj:ts bedömande, av ett broföretag antingen vid Avan, Gäddviksströmmen eller Gäddviks färjställe, men till förbilligade kostnader. Vi föreslår, att ett reservationsanslag av 500,000 kronor beviljas, och vi förutsätta, att Kungl. Maj:t till 1941 års lagtima riksdag inkommer med de ytterligare anslagsäskanden, som kunna visa sig nödvändiga.

Med stöd av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Enär herr statsrådet *Andersson* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående tullfri införsel av ett parti konfektionsartiklar.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts nu avlämnade proposition nr 56, angående tullfri införsel av ett parti konfektionsartiklar, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Fortsattes överläggningen angående andra särskilda utskottets utlåtande nr 43.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Den föregående ärade talarren har redogjort för denna frågas förhistoria, så att jag skall förkorta den delen av mitt anförande. Det är riktigt, att det under åtskilliga år har pågått en lokal strid rörande förläggningen av den nu ifrågasatta övergången över Lule älv, och det föreligger faktiskt det egendomliga förhållandet, att det finns lagakraftvunna utslag på en bro vid Gäddvik och likaså på en bro vid Bergnäset, det föreligger utarbetade planer, ritningar och kostnadsförslag på dessa broar, och det föreligger vattendomsstolens dom med tillstånd för deras byggande. För närvarande är det beroende på Kungl. Maj:ts prövning, om bron vid Bergnäset skall upptagas i beredskapsstat eller icke.

I det läget befann sig frågan, när Kungl. Maj:t för några månader sedan upptog till behandling en framställning från överbefälhavaren över rikets försvarskrafter, som fäste uppmärksamheten på det synnerligen olyckliga förhållandet, att det icke finnes en fast broförbindelse över Lule älv i dess nedre del. Efter vad som uppgivits är denna älv den enda, där en fast broförbindelse för den stora kustlandsvägen mellan Stockholm och Haparanda icke finnes. Överbefälhavaren framhöll, att det ur militär synpunkt är i högsta grad angeläget att broförbindelse ordnas, och han underströk i de handlingar som överlämnats till utskottet alldeles särskilt, att det ur en hel del militära synpunkter är synnerligen angeläget, att denna fråga löses omedelbart och att bron bygges på kortast möjliga tid.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Det finns, såsom den föregående talaren också anmärkte, ingen broförbindelse över Lule älv mellan Bottniska viken och Boden. I denna proposition föreslås ett anslag på 200,000 kronor till vissa broförbättringar i Boden, men den bron kan under särskilda militära lägen icke användas av den civila trafiken på grund av de många problem som då uppstå, och den civila trafiken är alltså där under ett ogynnsamt läge hänvisad till de färjförbindelser, som nu finnas. Att denna uppläggning av saken från överbefälhavarens sida är starkt motiverad, ha vi fått en mycket sorglig påminnelse om i dessa dagar genom den stora olyckshändelsen, som nyss inträffade uppe i Norrland under en liknande färjtransport vid Armasjärvi.

Detta ärende har med hänsyn till att vi alla varit medvetna om dessa lokala stridigheter underkastats en mycket ingående och grundlig behandling inom utskottet. Vi ha haft föredragning inom utskottet av representanter från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och från försvarsstaben, representanter för Luleå stad ha uppvaktat utskottet och framfört sina synpunkter och likaså representanter för Luleå landskommun, som ha andra synpunkter och ha framlagt dem. Det finns ingen synpunkt, som kan framföras i denna fråga, som icke har blivit föremål för behandling och övervägande inom utskottet. Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har på begäran uppgjorts en karta för att åskådliggöra läget, så att föredragningen skulle bli litet tydligare. Jag har lånat ned denna karta och låtit uppsätta den här, och jag skall be att innan jag går vidare få demonstrera densamma.

Där är Luleå stad, och där inne i staden vid hamnen skulle den föreslagna bron vid Bergnäset ligga. Här ligger den av Kungl. Maj:t föreslagna bron vid Gäddvik. Det svarta streck, som är uppritat här, är huvudlandsvägen Stockholm—Haparanda.

Jag skall villigt erkänna, att när jag på grund av rent personligt intresse år 1937 var i Luleå på tillfälligt besök och då besåg både Bergnäset och Gäddvik, fick jag ett starkt intryck av den stora trafiken vid Bergnäset, men man hade ju då inte tillfälle att göra en allmän överblick och beakta de nyare synpunkter som ha kommit till. Det är riktigt att det är en mycket stor trafik vid Bergnäset, en mycket stor och betydande lokal trafik. Det har uppstått en viss bebyggelse söder om älven, och detta har naturligtvis medfört en livlig trafik. Men det finns också en betydande trafik vid Gäddvik. Nu är det ganska förklarligt, att den stora trafiken vid Bergnäset också påverkas av det förhållandet, att färjan vid Luleå är bättre — den trafikerande allmänheten söker sig naturligtvis dit, där den på bekvämaste sätt kan komma över. Vidare vill jag framhålla dels att bron vid Gäddvik ligger i huvudvägens sträckning, så att den stora rikssynpunkten, som man måste anlägga, talar för den, dels att den ligger i Luleå landskommun, som har ett innevärdareantal av 11,000, av vilka cirka hälften bor söder om älven och för alla sina förrättningar — begravingar o. s. v. — för närvarande måste färjas över älven vid Gäddvik.

Med anledning av vad den föregående talaren sade vill jag nämna, att sedan de lokala striderna först uppkommo och medan de pågingo, har det hänt någonting, som gör att man måste se saken på ett något annat sätt. Ja, det har tillkommit två nya faktorer: dels har det hänt någonting på den civila trafikens område, dels har det tillkommit militära synpunkter.

På den civila trafikens område har det hänt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort en generalplan för indelning av landets vägnät i riksvägar och landsvägar, och i den generalplanen önskar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att denna väg mellan Stockholm och Haparanda måtte upptagas som riksväg. Nu säga representanterna för Luleå, att detta icke är riktigt utan

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

att riksvägen skall gå över Bergnäset, så att man skall åka in till Luleå den vägen, som är en bra väg, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har på sin generalplan upptagit denna väg, ehuru det tills vidare lämnats öppet, vilken sträckning den skall ha inom detta område, så att i avvaktan på hur brofrågan kommer att lösas varken det ena eller det andra är fastställt. Ovanför Luleå har man emellertid, ehuru det inte syns på denna karta, företagit ombyggnad av vägen och betydande förbättringar i vägens sträckning.

Beträffande riksvägar har allt mer och mer utvecklats sig den uppfattningen, att det är lämpligare att draga dem utanför städer och tätbebyggda samhällen. Man förlägger dem naturligtvis så nära man kan, men man anser att det är olämpligt att draga dem igenom centrala delar av städer och tätbebyggda samhällen. Jag har personlig erfarenhet från min hemtrakt av att vissa städer i Halland ha fått genomfart ordnad på ett sätt som har syntts tillfredsställande men att kustlandsvägen vid den nu pågående ombyggnaden planeras att dras utanför städer och detta synes ske på städernas egen önskan. Överallt där man fått denna långväga trafik genom städerna har man kommit till den uppfattningen, att det är livsfarligt att ha denna trafik i tätare bebyggda stadsdelar. Det händer ideligen olyckor därför att de som inte skola stanna i staden eller samhället köra igenom i ganska hög fart, och man anser mer och mer allmänt, att städerna inte ha någon nytta av en genomgångstrafik av sådana som icke ha för avsikt att stanna och att det är till fördel för staden att de som vilja från riksvägen besöka staden kunna komma dit mera ostört av den genomgående trafiken. Denna uppfattning har mer och mer stadgat sig, och som jag nämnde kan jag peka på flera städer, som själva tagit initiativ till en lösning av riksvägfrågan på det sättet. Detta torde vara en förklaring till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen velat ha riksvägen här vid Gäddvik.

Vidare har det tillkommit militära synpunkter. På dem kan jag inte gå så långt in, därför att en del kanske inte lämpa sig för offentlig redogörelse, men jag vill erinra om att statens utlastningshamnar för malmen ligga i Luleå stad eller ganska nära den och att den föreslagna bron vid Bergnäset skulle komma att ligga icke långt därifrån. Det lär också finnas ett flygfält i närheten. Dessa omständigheter torde göra, att hela Luleå stad ligger i ett utsatt läge. Om det vid ett eventuellt krigsfall skulle inträffa någonting, så är det inte bara bron, som befinner sig i ett utsatt läge, utan hela staden, och genomfartstrafiken genom staden kunde på det sättet bli stoppad.

Bron vid Bergnäset skulle dessutom bli större och konstrueras så att den kan öppnas för sjötrafiken, medan bron vid Gäddvik skulle bli en vanlig landsvägsbro. Det är klart att vid en bro, som skall öppnas för sjötrafiken, kommer det att uppstå stagnation och köbildning varje gång bron skall öppnas, och det är naturligtvis en betydande fördel, att man genom att lägga bron vid Gäddvik får landsvägstrafiken befriad från sådana hinder.

Att trafiken vid Bergnäset för närvarande är stor, det har jag redan sagt, men det är uppenbart, att om Kungl. Maj:ts förslag om en bro vid Gäddvik bifalles, en avsevärd del av den trafik, som nu går över Bergnäset på grund av de bättre färjeförbindelserna där, kommer att gå över Gäddvik. Även om den kommer söderifrån från det hållet, kommer den, då det gäller lastbilar och andra bilar, att kunna taga sig fram till Luleå den vägen på kortare tid än det tar att gå över på färjan vid Bergnäset.

Bron vid Bergnäset ligger således ur militär synpunkt i ett mycket utsatt läge. Bron vid Gäddvik ligger mera avsides i en skog och är dessutom en vanlig landsvägsbro. Den är alltså icke lika utsatt. Jag skall inte närmare gå in på de militära synpunkterna, men kammarens ledamöter kanske själva kun-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

na tänka sig in i en sådan situation som om en stor flyktingsström skulle komma ned norrifrån. Kan det vara lämpligt, att en sådan ström skulle ledas mitt genom Luleå stad. Är det inte lämpligare att den liksom den civila genomgångstrafiken ledes över Gäddvik? Och ur militär synpunkt: kan det vara lämpligt, att grovt artilleri och tunga lastvagnar ovillkorligen skola färdas genom staden? Är det inte lämpligare att välja en vägsträckning, som lämpar sig för genomgångstrafik?

Dessa synpunkter måste beaktas, när man bedömer denna fråga. Det är således rikssynpunkter och lokalsynpunkter, som måste vägas emot varandra. Detta har Kungl. Maj:t gjort, och Kungl. Maj:t har föreslagit, att bron vid Gäddvik skulle komma i fråga.

Kostnaderna äro, som den föregående talarén redan redogjort för, 6.2 miljoner för en bro vid Bergnäset, 3.1 miljoner enligt Gäddviksförslaget. Kungl. Maj:t undantar emellertid från den senare summan ett belopp av 410,000 kronor, som avser vägförbättringar å ömse sidor om älven för att få riksvägen i det skick, den bör ha, och säger att de arbetena kunna tills vidare anstå. Vidare föreslår departementschefen att brons bredd skall minskas från 12 till 10 meter, varigenom man kan göra en besparing på 210,000 kronor. Efter avdrag av visst mindre bidrag från vägdistriktet kommer departementschefen så fram till det äskande, som står i propositionen och återfinnes i utskottets förslag, nämligen 2,370,000 kronor. Bron vid Bergnäset skulle som sagt kosta 6,200,000 kronor men i den kostnadsberäkningen ingår väganläggning på södra sidan av älven — landsbygdssidan — för cirka 300,000 kronor och på stadssidan för 100,000 kronor. Den renodlade brobyggnaden skulle alltså kosta 5,800,000 kronor. Bron vid Gäddvik är således så avsevärt mycket billigare, att det är förklarligt, om Kungl. Maj:t vid prövning av ärendet med hänsyn till de finansiella förhållanden, som vi även ha all anledning att taga i beaktande, och vid jämförelse med de trafiksynpunkter, som jag nyss talat om, stannat för Gäddviksförslaget.

Ett ytterligare skäl av oerhörd stor betydelse är att, som jag sade för en stund sedan, överbefälhavaren för rikets stridskrafter fäste synnerlig vikt vid att arbetet utföres på kortast möjliga tid. Bron vid Gäddvik beräknas kunna byggas på ett år eller vid forcering på något kortare tid. Bron vid Bergnäset kan icke byggas på kortare tidrymd än två år, men säkerligen kommer det att behövas mer; man räknar med två och ett halvt år. När vi stå inför detta starka militära krav, att en bro här måste komma till stånd fortast möjligt, så att man kommer ifrån färjförbindelser, är det naturligtvis ett ytterst viktigt, kanske ett avgörande moment, att byggnadstiden vid Gäddvik är så mycket kortare.

När jag fick se denna proposition, får jag bekänna, att jag, som varit där uppe och sett trafiken, tänkte mig: Nu kommer det naturligtvis motioner, som komma att mycket skarpt gå in för att bron skall byggas vid Bergnäset i stället för vid Gäddvik. Det var ju de båda förslagen, som striden tidigare stått om. Men till min stora överraskning fann jag, att motionärerna gå en helt annan väg. De erkänna oförbehållsamt de militära synpunkternas överlägsenhet i dagens situation — och det tar jag fasta på och ger mitt erkännande åt — men de vilja inte vara med om att släppa fram Gäddviksförslaget, utan de ha funnit på två alternativa förslag till en annan lösning, som avser en mera provisorisk lösning för att tillfredsställa de militära synpunkterna i tydligt syfte att sedan i framtiden få med förnyad styrka upptaga kampen för en bro vid Bergnäset. I motionerna föreslås nämligen, att det skall byggas en bro vid Gäddviksströmen eller också en bro vid Avans färjställe.

Vad nu beträffar det av motionärerna föreslagna alternativet att bygga

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

en bro vid Gäddviksströmmen, har det för många år sedan — jag tror det var 1929, i alla händelser för mycket länge sedan — gjorts upp ett förslag med undersökningar och kostnadsberäkningar om att lösa brofrågan genom en bro vid Gäddviksströmmen. Själva brobyggnaden skulle vid den tiden ha kostat mellan 600,000 och 700,000 kronor, och därtill hade ju kommit vägarbeten också där. Med anledning av dessa yrkanden från motionärernas sida har utskottet hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt en preliminär beräkning, vad de alternativ, som i motionerna föreslås, kunna komma att kosta i utförande och inom vilken tidrymd de kunna bli färdiga. Det förklarades då från myndigheten — och med hänsyn till de invändningar som restes mot uppgifternas riktighet har utskottets kansli begärt och fått kontroll — att en bro vid Gäddviksströmmen skulle kosta cirka 2 miljoner kronor i dagsprisläget.

Vi ha, som jag nämnde, haft uppvaktningar från den stora landsbygdskommunen, och därvid förklarades det inför utskottet, att en bro vid Gäddviksströmmen vore den sämsta tänkbara lösningen, ty då skulle trafikanterna som kommo på huvudvägen till Gäddviks färjställe få köra ned en kilometer till Gäddviksströmmen, och sedan de kommit över där, skulle de köra tillbaka en kilometer för att komma tillbaka till huvudvägen. Det sades rent ut, att en sådan bro är den sämsta lösning som kan komma i fråga. Det förslaget har också tidigare varit prövat av myndigheterna och förkastats, så att jag är nästan förvånad över att reservanternas efter den diskussion och föredragning som ägt rum i utskottet fortfarande upptaga detta förslag såsom ett alternativ.

Sedan ha de ett alternativ till, nämligen en bro över Lule älv vid Avans färjställe. Det är någonting helt nytt. Under brofrågornas behandling har detta förslag aldrig förut varit uppe. Första gången det kommer fram såsom ett allvarligt yrkande är i denna riksdagsmotion i anledning av den kungl. propositionen. Det är icke undersökt, det finns inga ritningar, och inga kostnadsberäkningar äro uppgjorda. Det finns inte heller någon vattendomstolens dom. Skall man gå den vanliga vägen enligt väglagen, då skall det fattas beslut på vägstämma och av länsstyrelsen, det skall dömas av vattendomstolen o. s. v. Detta är alldeles nödvändigt, om vägstyrelsen skall överta underhållet, och sådana formaliteter kunna ta mycket lång tid. Det har sagts, att vattendomstolen kan avgöra målet på tre månader, men om det skulle bli besvär över vattendomstolens utslag, kan det ta mycket lång tid, och om vägstämmobeslutet och länsstyrelsens utslag överklagas, dröjer det också mycket länge. Då säger man, att man kan gå förbi alla formaliteter, gå vid sidan om väglagen och låta staten både bygga och underhålla bron vid Avan. Då skulle det kunna gå fortare. Men vi kunna aldrig komma förbi att höra vattendomstolen, ty gör man inte det, kan staten få efterräkningar i form av skadeståndsanspråk, om det skulle bli översvämningar.

Även det förslaget har utskottet låtit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen undersöka. Det har varit en tjänsteman på platsen, antagligen densamme som haft med dessa broförslag att göra förut och som känner alla förhållandena där uppe. Vi ha fått besked i utskottet, att bron vid Avan skulle kosta cirka 3,700,000 kronor i dagens prisläge.

Men sedan är det inte nog med bron. Här tillkommer lösning av vissa vägfrågor o. d. för att det skulle gå. Men därmed kan man aldrig lösa frågan ur den civila trafikens synpunkt. Det finnes Ortsrepresentanter, som påstå — och jag har anledning tro, att det är riktigt — att en bro vid Avan aldrig kan få annat än lokal betydelse. Den kan inte tagas i anspråk för någon större civil trafik utan skulle endast tillgodose de militära behoven. Denna bro skulle aldrig kunna tjäna samma syfte som någon av de två påtänkta stora broarna längre ned, och då är kostnaden, 3,700,000 kronor, också så pass avsevärd, att

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

man ju måste betänka sig noga, innan man går in för en sådan lösning, som i alla fall inte blir effektiv. Det gröna strecket på kartan anger allmänna vägar. Befolkningen i Avan har allmän väg på båda sidor om Lule älv. För den lokala trafiken är vägbehovet alltså väl tillgodosett, och vidare har man sin färja. Detta är kanske förklaringen till att de, när de först upptogo dessa frågor, aldrig tänkte sig, att det skulle bli någon dyrbar broförbindelse däruppe, utan de ha velat koncentrera trafiken närmare centrum.

Huvudmotionärens förslag är Gäddviksströmmen eller Avan. I en annan motion, som är väckt av kommunisterna, herrar Brädefors och Hagberg, göres inte denna omväg eller kringgående rörelse för att komma fram till Bergnäsetbron. De, som göra denna kringgående rörelse, diskutera hela tiden Bergnäset, men de föreslå inte Bergnäset utan en annan lösning. Man kan ju förstå orsaken till att de göra denna kringgående rörelse och helst vilja ha bron så långt bort som möjligt. Det är för att de sedermera med så mycket större styrka skola omedelbart kunna upptaga krav på byggande av en bro vid Bergnäset. Kommunisterna gå i sin motion direkt på bron vid Bergnäset, men de ha en motivering, som totalt underkänner alla militära synpunkter.

Ja, sådant är frågans läge inför utskottet och riksdagen. Utskottet har, som jag sade, ingående prövat alla synpunkter och kommit till den uppfattningen, att det i nuvarande läge vore riktigast att bygga en bro vid Gäddvik. Jag borde kanske komplettera min redogörelse med att nämna något om älvens bredd. Vid Avans färjställe har Lule älv en bredd av 800 meter. I en skrift från drätselkammaren i Luleå, som kommit riksdagens ledamöter tillhanda och där man diskuterar saken utan att framlägga några beräkningar eller grunder, talas det om att man skulle kunna förenkla bron och minska byggnadskostnaderna genom att lägga bankar 300 meter ut i älven. Detta är något alldeles nytt, som kommit upp. Men jag undrar, hur det skulle ställa sig i verkligheten, t. ex. på värarna i islossningen och vid stora vattenflöden. Det är väl fråga om vattendomstolen verkligen kan tillåta, att man lägger ut bankar av sådan omfattning i älven. Det är ett löst framkastat projekt.

Vid Gäddviks färjställe har älven en bredd av 430 meter, således något mer än hälften av bredden vid Avan. Vid Bergnäset har älven en bredd av 830 meter. Att förlägga bron vid Gäddviksströmmen måste enligt min mening på förhand betraktas som omöjligt. Där är bredden icke exakt angiven, emedan det ligger en liten holme i älven, men det största avståndet mellan holmen och stranden lär uppgå till 275 meter.

Avståndet mellan Avan och Gäddviksströmmen är 14 km, från Gäddviks färjställe till Gäddviksströmmen 1 km och från Gäddviksströmmen till Bergnäset 3 km.

Nu ha vid utskottsutlåtandet också fogats några specialreservationer med hänsyn till brons bredd. Dessa reservanter stå för utskottets utlåtande i övrigt beträffande brons förläggning, men en del har opponerat sig mot departementschefens förslag att göra ett uttalande om att han ville taga under övervägande att minska bredden från 12 till 10 meter och därmed spara 210,000 kronor, under det att andra velat gå ännu längre för att åstadkomma en ytterligare förenkling och besparing. Utskottsmajoriteten har också givit uttryck åt en viss tveksamhet angående lämpligheten att företaga någon beskäring av bredden, men vi ha inte velat binda Kungl. Maj:t genom något uttalande utan sagt, att vi ha velat uttrycka denna tveksamhet men överlåta åt Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t så anser, taga frågan under förnyad omprövning. En del reservanter vilja som sagt gå en annan väg och föreslå ytterligare förenkling, men det finnes också reservanter, som påyrka att ut-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

skottets uttalande skall utgå, så att den av departementschefen i utsikt ställda minskningen av bredden icke måtte företagas utan att bron borde få en bredd av 12 meter. I det avseendet kan man nog våga hävda den uppfattningen, att när man bygger en så dyrbar bro, bör den konstrueras på sådant sätt, att den tillgodoser trafikbehovet för en mycket lång tid framåt. En bro är ju inte avsedd att räcka bara för 10—15 eller ens 30—40 år, utan helst för all framtid. Och med den utveckling av trafiken, som under senare tid har ägt rum — jag talar nu om normala förhållanden — är det väl troligt, att trafikintensiteten däruppe kommer att ytterligare ökas. Därför ha vi hyst tvekan om det lämpliga i att företaga denna beskäring. De 7 reservanter i utskottet, som önska ha bron förlagd vid Gäddviksströmmen eller Avan, vilja däremot att den skall få en så enkel konstruktion som möjligt, så att den endast och allenast skall tillgodose de militära behoven. Sedan skall man kunna åberopa dess bristfälligheter för att taga upp de stora brofrågorna på nytt.

Det finnes också en egendomlighet i reservationen. De reservanterna gå på, ha kommit fram i form av motioner. Reservanterna föreslå, att ett anslag av 500,000 kronor skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, och så skall Kungl. Maj:t till förnyad omprövning upptaga denna brofråga och bygga en bro enligt det enklare alternativet. Men det finnes väl ingen som tror, att dessa 500,000 kronor skola räcka, utan alla torde vara medvetna om att det kommer att kosta åtskilligt mera. Det lämnas heller ingen anvisning om hur bron skall se ut, hur bred den skall vara eller hur mycket den till slut skall kosta. Där finnas således inga direktiv, som kunna tjäna till vägledning. Det enda man kan utläsa är att man får lägga ut en massa pengar på någonting som icke tillfredsställande löser frågan om broförbindelse över Lule älvs nedre del.

Ja, herr talman, jag har nödgats att kanske längre än önskvärt hade varit uppehålla mig vid detta ämne, men det har berott på att det varit så omtvistat. För den ståndpunkt, som jag här har framfört, stå hela regeringen och 17 av utskottets 24 ledamöter, som efter ingående prövning ha kommit till det resultatet, att de anse sig kunna åt riksdagens kamrar förorda brons förläggande till Gäddvik, i huvudvägens sträckning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Lindhagen*.

Herr Forslund: Herr talman! Det är ju så, vilket också har framhållits under debatten, att frågor av den innebörd, som denna äger, höra till den grupp av frågor, som det kan bli mycket strid om. Så har det även blivit kring frågan om brobygget vid Lule älvs nedre del. Såsom här sagts är detta ingen ny fråga. När det nu gäller att fatta avgörande i föreliggande fråga, är jag av den bestämda meningen, att man inte får handla som om det gällde att lämna besked rörande en beställningssedel på 1 st. bro, ungefär som när man går in och beställer kostym hos en skräddare: »Jag skall ha 1 st. kostym.» Det gäller att pröva, huruvida ortens intressen kunna förenas med de särskilda ortens intressen, som föreligga i det speciella fallet. Man får då erinra sig, vilka ortens intressen äro. Ja, såsom här redan refererats, har däruppe förts en lång och ihärdig diskussion, som till sist resulterat i att landsbygdens och stadens invånare blivit eniga om hur detta brobygge lämpligen bör utföras och var bron bör få sin förläggning.

Nu komma här som en blyxt från klar himmel, sedan denna sak blivit utredd, militärerna och beställa en bro över Lule älv. Militärerna, som tidigare av någon egendomlig orsak icke varit inriktade på att pröva frågan om lämpligheten att förlägga bron på det ena eller andra stället, säga för sin del,

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)
att bron skall ligga vid Gäddvik. Skola vi då på sätt som här av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagits, utan vidare, avfärda ortens intressen? Jag är fullt ense om att man bör tillmötesgå militärerna. Den saken skola vi inte diskutera. Men vad jag inte kan vara med om är, att när man skall ordna brofrågan för Lule älvs nedre del, man går till väga så, att ortsintressena, vilka dock i det långa loppet äro det väsentliga, helt åsidosättas.

Jag har tidigare deltagit i handläggningen av detta ärende, och jag kan utan skryt säga, att jag kan den här frågan. Jag är eljest ganska blygsam och vill inte ge mig själv betyg, men denna sak har jag studerat under så pass lång tid och i så många avsnitt, att jag tror mig kunna den. Jag vill därför gärna lämna vittnesbörd om hur jag ser på frågan. Då måste jag först säga, att jag är litet förvånad över att varken Kungl. Maj:t eller utskottet gjort klart för riksdagen, hur man tänker sig fortsättningen, ty fortsättningen är av betydelse ur rent ekonomisk synpunkt. Vi få — jag höll nästan på att säga från morgon till kväll — höra predikningar om sparsamhet, men när man nu har att tillgodose dessa militära och lokala intressen, måste man väl också se till huruvida inte detta kan ske på sådant sätt, att kostnaderna för det hela inte bli alltför höga. Jag vet inte, huruvida nuvarande Kungl. Maj:t är av den uppfattningen, att en bro skall byggas vid Bergnäset eller ej. I ett avsnitt vill det synas som om åtminstone departementschefen förutsätter, att även den frågan sedermera kan komma att bli föremål för omprövning. I detta sammanhang ber jag, herr statsråd, att få anmäla en något annan mening i fråga om innebörden av vad som redan har beslutats än den som herr statsrådet anförde i andra kammaren häromdagen, då detta ärende remitterades till utskottet. Herr statsrådet har sagt, att båda broföretagen ligga parallellt, och vilket som helst av dem kan komma till utförande. Såsom orden fölla, kan man således bygga båda broarna, och det är bara fråga om i vilken tur och ordning de skola komma. Så har icke jag fattat Kungl. Maj:ts och länsstyrelsens beslut under ärendets tidigare handläggning. Vad gjorde Kungl. Maj:t, när ärendet förelåg år 1936? Jo, i anslutning till vad minoriteten inom regeringsrätten för sin del uttalade såsom en lämplig framgångsväg, uppdrog Kungl. Maj:t åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa den undersökning, vilken, enligt vad de klagande ville göra gällande, tidigare hade uraktlåtit. Man hade nämligen under diskussionerna hävdadt, att det tekniskt icke gick för sig att bygga en bro vid Bergnäset och att det därför icke kunde bli tal därom. Minoriteten i regeringsrätten ansåg, att denna sak icke kunde avgöras enbart med diskussioner utan att den också borde bli föremål för en undersökning. Därför stannade minoriteten vid den meningen, att man borde vänta med att avgöra frågan om bron över Lule älv tills denna kunde prövas i ett större sammanhang. Därefter verkställdes undersökningen. Inom parentes får jag kanske nämna, att undersökningen har bekostats av den stad, som man i dag icke tar någon som helst hänsyn till. Luleå stad har betalat ut 22,000 å 23,000 kronor för att få denna undersökning utförd. Om det blir en bro vid Bergnäset, skulle det väl vara möjligt, att Luleå stad kan få igen dessa utlägg, men om sagda broprojekt helt avskrivs, är det väl fråga om Luleå stad kan göra anspråk därpå. Emellertid resulterade det hela i en utredning angående möjligheten att bygga en bro, och kostnaderna ansågos icke avskräckande. När man sedan prövade saken, stannade man vid att vägra bidrag till en bro vid Gäddvik. Det var den enda form, som då ansågs vara lämplig, men detta beslut innebar, att när man därefter uppdrog åt länsstyrelsen att pröva ärendet i dess större omfattning, som det då förelåg, skulle det bli en dom på Bergnäset, och i och med att det blivit en dom på Bergnäset, anser jag för min del, att frågan om en bro vid Gäddvik hade förfallit.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Det är på den punkten som herr statsrådet och jag äro av skilda meningar. Om man vill följa den mening, som herr statsrådet här gjort sig till tolk för, skulle en ändring, tillkommen på det sätt, som här har skett, vila såsom ett åläggande för vägdistriktet att fortfarande vara berett på att bygga en bro vid Gäddvik, änskönt alla äro ense om att icke bygga vid Gäddvik utan att i stället bygga vid Bergnäset. Men äro vi ense om denna uppfattning, så måste man, när det nu av omständigheterna blivit på det sättet, att detta byggnadsprojekt, som för övrigt är klart att sättas i gång, av ekonomiska skäl icke kan påbörjas, säga sig, att det alltså kvarstår att söka fullfölja brobygget vid Bergnäset. När det nu har framkommit en önskan om att få en bro på annat ställe och som kan byggas på kortare tid, har man att undersöka, var den skall förläggas, och då är det ganska naturligt, att man ser efter, var behov av broar föreligger vid den återstående delen av Lule älv från Boden ner till Luleå. Man får därför inte avgöra denna sak så lätt som skett. I detta sammanhang vill jag passa på att säga, att ur de risksynpunkter, som den föregående talaren berörde — såväl militära som med hänsyn till att lätt kunna överföra flyktingar norrifrån och söderut — skulle det vara mycket lämpligt, om man hade en bro, som låge närmare Boden än vad fallet är med någondera av dessa, både den vid Gäddvik och den vid Bergnäset. Jag vill också i detta sammanhang framhålla, att riskerna för Gäddvik och Bergnäset äro ungefär lika stora. Med hänsyn till de metoder, som nu begagnas för att förstöra broar, är avståndet mellan dessa orter så litet, att det icke spelar någon roll. En bomb, som är avsedd att fällas exempelvis vid Bergnäset, kan lika väl hamna vid Gäddvik. Jag tror därför att vi inte skola ta de militära auktoriteternas uttalanden på denna punkt så övertygande. Där emot vill jag säga, att det ur evakueringssynpunkt skulle vara utomordentligt fördelaktigt, om man finge en tillfredsställande broförbindelse längre upp från Luleå än någon av dessa två, vid Bergnäset eller Gäddvik, ty en flyktingström bör ju ledas inåt landet, icke efter kusten. Därför skulle frågan om bronns förläggning på en annan plats mycket väl kunna tarva en omprövning.

Nu har emellertid befolkningen däruppe — Luleå stads 14,000 invånare och människorna i den kringliggande bygden, som dagligen ha behov av att komma in till staden för att avyttra sina produkter — givit uttryck åt en bestämd vilja, och jag måste säga, att jag inte kan förstå, hur herr statsrådet har kunnat avfärda denna opinion så lätt som med följande två rader i propositionen: »Såvitt jag kan finna uppväges knappast den betydande merkostnaden för Bergnäsetbron av fördelen av en något kortare förbindelse med Luleå stad.» Är detta slutet på frågan om hur Luleå stads brofråga skall behandlas, där man har visat så stort intresse för saken, bl. a. genom markupplåtelse o. d., och där man i närheten av staden har en rik jordbruksbygd? Skall detta intresse avfärdas med dessa få ord? För egen del skulle jag inte ha vågat mig på att behandla en orts intressen på detta sätt, ty jag hyser den uppfattningen — och jag förmodar att herr statsrådet är av samma åsikt — att vad jag skriver beträffande Luleå och Neder-Luleå skall rimligen också kunna tillämpas på ett fall, som berör mig själv. Hur skulle herr statsrådet själv vilja ha det, om han vore jordbrukare i Antnäs? Skulle han vilja göra den där färden och faktiskt först resa förbi Luleå, innan han finge komma in i staden, vilket man måste göra med den nuvarande och föreslagna vägsträckningen? Här finnas tjänstemän i kommunikationsdepartementet, som resa ut till Bromma varje dag. Hur skulle herrarna känna sig, om den enda broförbindelsen mellan Stockholm och Bromma ginge över Sundbyberg? »Vad I viljen att människorna skola göra eder, det gören I ock dem», lyder ett

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)
gammalt heligt språk. Varför skulle vi inte kunna tillämpa det också i vårt politiska handlande? Låt oss antaga, att Tranebergsbron icke funnes till. Vi kunna ju tänka oss, att den ansetts för dyr eller för ömtålig ur försvarssynpunkt, så att man lagt en bro över Bällsta å och att familjerna i Bromma blivit hänvisade att resa den vägen i stället. Icke ett ögonblick skulle detta tolereras av Brommaborna, och även vi andra, som bleve utsatta för ungefär samma obehag, skulle säkert reagera. Varför kunna vi inte nu också gå in på sakligt resonemang och söka tillgodose önskemålen från denna bygd som det nu är fråga om? Jag för min del är villig att tillmötesgå alla berättigade krav från militärernas sida, men jag vill i alla fall göra klart, att man inte får fuska bort huvudfrågan här. Och vill jag avge det vittnesbördet, att Bergnäsetbron skall få byggas och att denna snabbare förbindelse för bygden skall komma till stånd, då bör jag ur ren sparsamhetssynpunkt inrikta mig på att bygga en billig bro för detta speciella ändamål. Tillåt mig också att säga — och jag skulle gärna vilja, att det finge höras av våra vägmänniskor: Tala litet mera förnuftigt om riksvägarna än som nu i regel sker. Säg till vägmyndigheterna: Far sakta fram i era stora ombyggnadsplaner för att åstadkomma en riksväg. Om vi betänka, mina herrar, vilken ringa fjärrtrafik som kan finnas kvar, när man kommer upp till Luleå, då skall man icke längre tala om »riksvägar», herr Johansson, utan då skall man tala om ortsintressen och för dem bygga en bro, som naturligtvis ur hållbarhetssynpunkt lämpar sig för att taga också en något ökad trafik. Vi få inte lägga vägar förbi städerna bara därför att det numera har blivit modernt att kalla en del vägar för rikshuvudvägar och andra för länshuvudvägar o. s. v., utan vi skola se efter, om det är nödvändigt att lägga ner så oerhört mycket pengar bara för att åstadkomma en sådan där ändring och göra det myckenlämpligare för bygdens folk. När jag ser på kartan måste jag säga, att nog må det vara rimligt, att rikshuvudvägen får gå igenom denna stad, som heter Luleå. Det är väl inte nödvändigt, mina herrar, att Luleå stad som en gång har flyttat skall flytta tillbaka till sin gamla plats för att få vara belägen vid rikshuvudvägen? Staden är över 300 år gammal, och den skall väl kunna tillgodoses så att den får en trafikled som tillfredsställer den. Och när staden är beredd att deltaga i kostnaderna för att ordna denna sak på ett tillfredsställande sätt, tycker jag att man bör godta det och gå varandra till mötes på ett sådant sätt att man slipper ifrån denna, jag måste säga det, otäcka strid som har varit och som kan komma tillbaka. Länsstyrelsen som väl bör känna till dessa förhållanden har fått några ord refererade i propositionen av innehåll att man icke kan förvänta annat än att vederbörande stad och orsbe-folkning allt fortfarande skola vidhålla sitt krav på byggandet av en bro vid Bergnäset. Vill man tillmötesgå detta önskemål, bör man nu, som jag har sagt så många gånger förut, bygga så billigt som möjligt och inte som herrarna i utskottet göra, då de till och med öka Kungl. Maj:ts förslag och inte vilja nöja sig med en 10 meters bro utan kräva en 12 meters. Vad skola vi med en tolv meters bro över älven några hundra meter högre upp, om vi få en ordentlig bro vid Bergnäset? Är det fråga om att bygga en bro vid Gäddvik, kan man nöja sig med en billigare sådan, enär en större bro senare bör byggas vid Bergnäset. Enligt min mening finns det åtskilligt i reservanternas resonemang som även bör kunna godtagas av kammaren.

Som ett komplement till vad som anföres i reservationen på sid. 12 i utskottets utlåtande skulle jag emellertid, herr talman, vilja göra ett ändringsyrkande, vilket jag tycker kammaren kunde ansluta sig till. Detta yrkande skulle i själva verket innebära en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t att

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

icke motsätta sig att uppta frågan till välvillig förnyad omprövning. Man behöver inte befara att detta skulle medföra något nämnvärt dröjsmål, ty det är ju ännu icke klart med vägmyndigheterna och vägdistriktet om bron byggande. Jag utgår då ifrån att vägdistriktets tidigare fattade beslut om Gäddviksbron icke kommer till utförande, utan att det blir ett nytt beslut från den medelsförvaltande myndigheten, nämligen vägdistriktets organ. Saken är ju under omprövning i länsstyrelsen, eftersom besvär äro anförda över vägstyrelsens beslut. Ställningen är ungefär som i regeringsrätten: tre röster för och två emot. Utan att gå någon i förväg, eftersom det icke är jag som skall döma, måste jag säga att vi väl icke i ett fall som detta på allvar kunna göra den meningen gällande att en vägstyrelse bara skall kunna betala ut medel, utan att frågan på nytt i laga ordning blir föremål för behandling. Det är inte så hastigt gjort att få ett sådant beslut och att sedan vinna laga kraft. I propositionen utgår man ifrån såsom självklart att vägdistriktet skall betala sedvanlig andel med i första hand upp till 110,000 kronor och enligt gällande författningar åta sig skyldigheten att underhålla bron. Härtill föreligger ännu icke något medgivande från vägmyndigheternas sida. Jag tycker att detta är en angelägenhet som man borde ha gjort klart för sig tidigare, såvida det inte varit Kungl. Maj:ts mening att man i detta fall inte skulle tala så mycket om vägdistriktet och dess beslutande myndighet, utan att Kungl. Maj:t komme att ordna med anslag till denna bro upp till 100 %. Men om så varit meningen borde man ha skrivit ut det i propositionen.

Jag har den inställningen att man framför allt i denna tid icke skall hålla på att strida om saker och ting som det icke är nödvändigt att strida om utan som jag brukar säga försöka att koppla till människornas medverkan där det finns möjlighet, och inte gå dem emot. Det tror jag man kan göra med Norrbottensintressena i detta fall, bara man visar en verklig vilja att gå dem till mötes så långt möjligt är. Jag skulle därför, som jag nyss sade, vilja vädja till Kungl. Maj:t att på nytt pröva denna sak. För att detta skall kunna ske föreslår jag följande formulering av den av herrar Anderberg m. fl. avgivna reservationen:

»Kungl. Maj:ts ... (= utskottet) ... och broar.

Vid behandlingen ... (= reservationen) ... det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget» (sid. 12, rad 1).

»Enligt utskottets åsikt bör på något av de här ovan angivna sätten eller annorledes en broförbindelse kunna åstadkommas, som för en rimlig kostnad tillgodoser de militära anspråken utan att lägga hinder i vägen för en slutlig lösning av frågan om en bro vid Bergnäset. Utskottet förordar därför att Kungl. Maj:t bemyndigas att med beaktande av vad utskottet ovan anfört taga förläggningsfrågan under omprövning samt i anslutning till resultat som därvid framkommit låta uppföra en bro vid Avan, Gäddviksströmmen, Gäddviks färjställe eller annan lämplig plats. För ändamålet torde böra anvisas ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, vilket belopp bör vara tillfyllest för en bro av det slag utskottet avser. Skulle anslaget visa sig otillräckligt, läser Kungl. Maj:t vara oförhindrad att till 1941 års lagtima riksdag inkomma med de ytterligare anslagsäskanden som kunna befinnas nödvändiga.

Vad utskottet ... (= reservationen) ... vid Bergnäset.

Under åberopande ... (= reservationen) ... 1,615,000 kr.;

c) under sjätte huvudtiteln till *Broförbindelse över Lule älv vid Avan, Gäddviksströmmen, Gäddviks färjställe* eller annan lämplig plats 1,500,000 kronor;

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av vad utskottet ovan anfört fastställa förläggningsplatsen för den bro som avses skola uppföras med anlitande av det ovan under I. c) anvisade anslaget.»

Jag skulle vilja att man kunde ena sig om en sådan linje, och att även det militära intresset som säkerligen är brådskande kunde ansluta sig därtill. Jag har åtminstone själv den erfarenheten att det inte är så svårt att komma överens med militären, om man allvarligt går inför en sak, och när det som i detta fall blir klarlagt att här gäller det ett för Norrbotten så allmänt intresse att man bör söka tillmötesgå det. Jag utgår då ifrån att man inte kan låta anstå med de vanliga militära förberedelserna för förflyttning över ett vattendrag av denna storlek under den tid som bron i alla fall inte kan användas eftersom den är under byggnad. Jag tror att militären i det försvarsarbete som alltid åvilar den måste iakttaga all försiktighet även vid förbindelsen över detta vattendrag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Anderberg m. fl. avgivna reservationen med den ändring däri som jag nyss läste upp.

I herr *Forslunds* yttrande instämde herrar *Karl Johan Olsson, Asplund, Bäckström, Sven Hansson, Caap, Svedberg* och *Karl August Johanson*.

Herr statsrådet **Andersson**: Beträffande a) och b) i föreliggande utskottsutlåtande finnes ingen meningsskiljaktighet, utan där har propositionen reservationslöst blivit tillstyrkt. Under punkten c) däremot ha delade meningar uppstått rörande platsen för den tillämnade bron över Lule älvs nedre lopp. Bakom denna meningsskiljaktighet skönjer man — som här förut har sagts — återspeglingsen av en lokal strid om det lämpliga broläget, en strid av ett slag som för övrigt är ganska vanlig, så snart det gäller att bestämma läget för ett större broföretag. I detta fall ha de stridande parterna förskansat sig bakom två konkurrerande alternativ. Det ena av dessa, det som är upptaget i propositionen, avser att förlägga bron till Gäddviks färjställe, det andra, vilket icke är framfört i reservationen, men dock är reservanternas, respektive motionärernas önskemål, vill förlägga bron till Luleå stad eller, som det i handlingarna säges, Bergnåset efter namnet på den by på södra stranden, varifrån bron skulle utgå. Såsom utskottets ordförande har erinrat om, föreligger också det säregna förhållandet att fullt utarbetade och beräknade förslag finnas utarbetade och dömda i båda fallen.

Jag vidhåller för min del den uppfattning som jag gav uttryck åt vid remissdebatten i andra kammaren, nämligen att det icke finnes något vare sig formellt eller sakligt hinder för att ettdera av dessa broföretag kan komma till utförande. Teoretiskt skulle Kungl. Maj:t i själva verket ha möjlighet att låta utföra båda två. Att saken nu har förts inför riksdagen beror på att anslagsbeloppet är så stort att de på det ordinarie broanslaget tillgängliga medlen icke förslå ens för ett påbörjande av brobygget. Jag skall inte inlåta mig på någon debatt med den föregående ärade talaren om innebörden av Kungl. Maj:ts beslut åren 1936 och 1938. Han borde ju i detta fall veta bättre än jag, eftersom det var han som bar ansvaret för besluten. Jag vill dock erinra om att det på den tiden icke ankom på Kungl. Maj:t i statsrådet att avgöra tvister om bro- och vägfrågor, utan det ankom på regeringsrätten. Kungl. Maj:t kunde inte komma efter och ändra regeringsrättens dom, och eftersom domen den gången gick till förmån för Gäddviksalternativet, måste formellt sett detta förslag alltjämt finnas kvar och vara levande. Men, som sagt, jag lämnar detta helt och hållet åt sidan. I departementet ha vi utgått ifrån såsom en självklar sak att vi icke behöva börja proceduren på nytt, vare sig i fråga

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

om Gäddviksförslaget eller Bergnäsetförslaget, utan att den formella grundvalen finnes för fortsättning på båda två.

Frågan om byggande av en bro över Lule älv i dess nedre lopp har nu upptagits som ett led i de åtgärder för förbättrande av kommunikationsförhållandena i Norrbotten som ha påkallats av det militära läget. I a) och b) i utskottsutlåtandet avhandlas ju ett par förbättringar av enahanda slag. Utan ett initiativ från de militära myndigheterna skulle frågan om byggandet av en bro över Lule älv icke nu ha blivit upptagen med hänsyn till de stora kapitalbelopp som ett broföretag slukar, vare sig man lägger bron på det ena eller på det andra stället. Vid sådant förhållande är det alldeles självklart, att man måste ta mycket stor hänsyn till de militära synpunkterna vid bestämmande av bronns läge. Båda alternativen måste skärskådas ur andra synpunkter nu än åren 1936 och 1938, och jag vågar nästan förutsätta, att om den föregående ärade talaren skulle haft att ta ståndpunkt till desamma år 1940 i stället för 1938, utgången av hans prövning skulle ha blivit en annan.

Ur militär synpunkt är förläggandet av en bro vid Luleå stad synnerligen olämpligt, vilket också har framhållits av utskottets ärade ordförande. En sådan bro ligger för nära havet och mynnar dessutom ut i en stad, på vars trånga gator genomgångstrafiken skall trängas med den lokala trafiken. Vare sig det gäller militära transporter i egentlig mening eller evakuering — och detta borde utrymningskommissionens ordförande vara den förste att inse — måste det vara synnerligen olämpligt att koncentrera en stark trafik till en stad. Vidare har måhända i det nuvarande läget det väsentligaste skälet för de militära myndigheterna varit att Luleå—Bergnäsetalternativet skulle dra så lång byggnadstid att hela saken skulle förlora aktualitet för den tidrymd som man nu kan överblicka. Broläget vid Gäddviks färjställe erbjuder ur alla de synpunkter som här ha berörts klara företräden. Framförallt gäller detta byggnadstiden. Denna anses kunna sättas till ett år vid Gäddviks färjställe, under det att byggandet av en bro vid Luleå—Bergnäset med all sannolikhet tar mer än dubbelt så lång tid.

För min del har jag funnit de anförda skälen att nu bygga en bro vid Gäddviks färjläge vara bärande. Jag vill inte förneka att kostnadssynpunkten därvidlag i någon mån varit avgörande. Även här befinna vi oss i ett annat läge än åren 1936 och 1938, då tillgången på bilskattemedel var så riklig att man tyckte sig ha råd att vara litet frikostig. Jag är glad att höra att förre chefen för kommunikationsdepartementet rekommenderar sparsamhet med avseende på expansionen på vägområdet, och jag kanske vid ett annat tillfälle kan få ta upp en diskussion med honom om hur det har förfarit i det förflutna.

I de motioner och inlagor som figurera i målet och i de anföranden som ha hållits här förut har det betonats att huvudalternativen äro Gäddvik och Bergnäset. Detta är också min uppfattning, och därför har jag liksom utskottets ärade ordförande blivit förvånad över att man nu för fram andra linjer, inte bara en utan flera. Vi ha för närvarande inte mindre än fyra alternativ till propositionen att välja på, tre som äro nämnda i reservationen jämte den kombination som den siste ärade talaren framförde. Vid sådant förhållande finner jag det lämpligt att begränsa diskussionen till vad som nu föreligger i kammaren. Jag skall alltså inte inlåta mig på någon vidare diskussion av broalternativen Gäddvik—Bergnäset, eftersom det med undantag av de kommunistiska motionärerna i andra kammaren icke är någon här i riksdagen som på allvar fört fram alternativet om att nu bevilja medel till en bro vid Bergnäset. De förslag som föreligga i motionen och reservationen kan jag dock knappast betrakta som allvarligt menade. Den som kan läsa innantill ser ju genast att man söker få fram alternativ som kunna mota Gäddviksförslaget, utan att

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

visa någon särskild iver att tillgodose de önskemål i kommunikationsavseende som de sålunda föreslagna nya brolägena skulle främja. Det förslag som väl får betraktas som reservanternas huvudlinje, nämligen byggandet av en fast bro vid Avan är, såsom förut framhållits, ett alldeles nytt projekt som har inkastats i det läge som uppstod i och med propositionens framläggande. Förut har detta alternativ icke varit uppe, det har icke varit prövat av de lokala myndigheterna, och mig veterligen har det heller icke tagits något initiativ från den intresserade ortsbefolkningens sida. Det andra alternativet avser att bygga en bro nedströms Gäddviks färjställe vid den s. k. Gäddviksströmmen, och slutligen antydes möjligheten att bygga en enklare bro än propositionen förutsätter vid Gäddviks färjläge, d. v. s. samma plats som propositionen upp-
tar. Reservanterna ha inte bestämt sig för något av dessa alternativ utan hålla vägarna öppna till dem alla.

För att börja med förslaget om en bro vid Avan måste det sägas, att en sådan bro varken skulle fylla de civila eller de militära behov som avses att fyllas genom en bro över nedre delen av Lule älv. Broläget vid Avan ansluter icke till rikshuvudvägen söderifrån mot Haparanda. Det ligger isolerat från rikshuvudvägen, och skall en bro där tjäna något ändamål som en verklig genomfartsväg, måste nya tillfartsvägar byggas på såväl norra som södra sidan av älven med en mera direkt anslutning till rikshuvudvägen än de vägar som nu löpa parallellt på båda sidor om Lule älv. Vidare kommer utförandet av en bro vid Avan med all sannolikhet att ta betydligt längre tid än byggandet av en bro vid Gäddvik. Den förste ärade talaren var så sangvinisk att han ansåg att vattendomstolen skulle kunna klara sin procedur på en månad. Han har redan blivit erinrad om att det finns besvärinstanser över vattendomstolen, och alla skäl tala för att även i detta fall besvär komma att anföras. Men det är inte bara den rättsliga proceduren det här är fråga om. Jag upprepar vad jag nyss sade, att detta projekt är alldeles nytt. Det har inte företagits någon grundligare undersökning beträffande bottenens beskaffenhet; bronns konstruktion är icke genomarbetad; inga beräkningar äro utförda, och även med det allra lyckligaste tänkbara förlopp kan jag inte se att man kan börja ett brobygge eller ens lämna ut förslag på entreprenad till ett brobygge vid Avan tidigare än om tre eller fyra månader. Men dessa tre eller fyra månader betyda mer i utbyggnadstid än det rent kalendariska talet anger. Ty genom att bygget inte kan sättas i gång under vintern eller lågvattensperioden kommer arbetet att förskjutas ett helt år, ty isgången hindrar arbetets igångsättande vid islossningen och högvattenståndet vid vårfloden. Följaktligen tror jag man nödgas säga att utförandet av ett brobygge vid Avan kommer att ta ungefär lika lång tid som ett liknande vid Bergnåset.

Den förste ärade talaren antydde att det var en fördel med broläget vid Avan att det låg inom Bodens fästningsområde. Jag vet inte var denne talare har förvärvat sin militära sakkunskap, men den militära sakkunskap som har stått Kungl. Maj:t till buds är av en helt annan uppfattning. Den anser nämligen att det är en fördel, om den blivande bron ligger utanför fästningsområdet.

Beträffande kostnaderna för en bro vid Avan måste man röra sig med approximativa tal, då, som jag nämnde, inga fasta beräkningar finnas. Ett förslag som har skisserats i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid beräknats dra en kostnad av 3.7 miljoner kronor. Således skulle även i detta avseende Avanalternativet ställa sig oförmånligare än Gäddviksalternativet. Även den civila trafiken måste bli bättre tillgodosedd genom en bro vid Gäddvik än en vid Avan. Framförallt tillkommer synpunkten om rikshuvudvägens sträckning. Trots alla påståenden om motsatsen torde dock en icke obetydlig

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

del av trafiken söderifrån till Luleå komma att använda Gäddviksbron, därför att det alltid är säkrare att anlita en broförbindelse än en färja. Trots att vägen är så pass mycket längre som den skulle bli i detta fall, är jag tämligen övertygad om att den största delen av biltrafiken kommer att välja Gäddviksbron och denna sålunda kommer att tjäna ett betydande civilt syfte även i fråga om lokaltrafiken. Denna trafik kommer bron vid Avan aldrig att kunna ta upp, utan denna bro kommer att inskränka sig till att tjäna trafiken endast mellan de byar som där ligga på båda sidor om älven.

Jag kommer så till förslaget att ordna en provisorisk bro över Gäddviksströmmen. Detta förslag har mycket riktigt, som här har antytts, varit uppe under frågans förberedande behandling, men då förkastats till förmån för ett brobygge vid färjläget. Det har också antytts såväl i reservationen som av den förste ärade talaren att en provisorisk bro vid Gäddviksströmmen skulle kunna utföras av militären. Inom försvarsstabens kommunikationsavdelning bestrider man emellertid möjligheten härutinnan. Vattnet är för brett, och dessutom är det här fråga om ett vattendrag där det dels förekommer omfattande flottningar, dels stark isgång under vårfloden. Båda dessa omständigheter äro av den natur att militären anser sig icke kunna utföra en dylik bro i egen regi. De broar som utföras av ingenjörstrupperna äro av helt annat slag än den som här kan komma i fråga. Terrängen möjliggör nämligen icke här byggande av en enkel hängbro. Alltså får man lämna det alternativet helt och hållet ur sikte. Det kan aldrig bli tal om att militärerna skulle utföra en provisorisk bro på något av de ställen, varom här är fråga.

Då måste man spörja: kan det vara något förnuft i att bygga en provisorisk bro för vägmedel, en bro som dock måste komma att draga väsentliga kostnader med hänsyn till att det skall finnas rum för flottgodset och att det också måste göras så starka pelaranordningar, att de stoppa vid en eventuell isgång? Jag kan för min del icke finna att det är något skäl att offra vägmedel på en sådan sak, när man har möjlighet att omedelbart i närheten, bara något hundratal meter uppströms, anordna en fast broförbindelse, som tjänar såväl det militära som det civila behovet. Orsaken till att alternativet vid Gäddviksströmmen förut blivit utdömt är att tillfartsvägarna äro så dåliga och att det blir en onödig omväg, enär terrängen på båda sidor är mindre gynnsam.

Vad så slutligen angår det tredje och sista förslaget, att vid det i propositionen förutsatta broläget anordna en billigare broförbindelse, kan jag inte på rak arm bedöma vilka möjligheter som därvidlag finnas. Vattendjupet är jämförelsevis stort, och bredden är mellan 400 och 500 meter. Sannolikheten för att man skall kunna väsentligt nedbringa kostnaderna för en bro vid Gäddvik finner jag ganska små. Man kan visserligen inskränka på bredden — det tjänar man något hundratal tusen kronor på — men mer kan det inte bli fråga om.

I detta sammanhang vill jag också ta upp spörsmålet om bredden på den planerade bron. Jag vill då säga att när jag i propositionen har gått in för att skära ned den förut föreslagna bredden av 12 meter till 10 meter, har jag gjort det av ekonomiska skäl och av den anledningen, att den sistnämnda bredden svarar bäst emot den väg som på båda sidor skall stöta till bron. Rikshuvudvägen här är avsedd att utföras med 6 meters bredd, och då måste det väl även vara tillräckligt att ha en bro med den bredden. Den återstående delen av brobredden skall utnyttjas till cykelbanor, en på vardera sidan om 2 meter. Dessa cykelbanor kan man naturligtvis slopa med hänsyn till den väntade ringa trafiken av gående och cyklande på bron, men den besparing som man åstadkommer genom att slopa gångbanorna — vilka anordnas utanför

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

den bärande brokonstruktionen — belöper sig säkerligen inte till mer än något hundratal tusen kronor.

Det vore åtskilligt att säga i anledning av den siste ärade talarens yttrande. Han presenterade sig som den där vill stifta frid, men i vissa delar var hans yttrande inte så särskilt fridsamt mot Kungl. Maj:ts. Han frågade vad som skulle komma att ske, därest propositionen nu bifalles och en bro kommer till utförande vid Gäddvik; kommer då Bergnäsetalternativet att för alltid skrinläggas, eller har det varit Kungl. Maj:ts mening att det i alla fall skall komma till utförande? På den frågan vill jag svara, att fortsättningen måste helt och hållet bero på de ekonomiska möjligheterna i framtiden. Jag erinrar om vad jag sade nyss. Vi ha icke längre att räkna med denna utomordentligt kraftiga tillströmning av automobilskattemedel, som tidigare förekom. Vi måste utgå från att vägväsendet under de kommande åren, kanske för en ganska lång tid framåt, blir svältfött och att väganslagen måste konkurrera med andra anslag på skattebudgeten. Vi veta för resten inte alls vilka ekonomiska perspektiv som möta oss i framtiden. Med hänsyn därtill vill jag svara, att frågan om Bergnäsetbron får skjutas på framtiden. Det får bero på den framtida utvecklingen och våra ekonomiska möjligheter samt även på möjligheten av en i framtiden uppkommande stor arbetslöshet om och när bron kommer till utförande.

Vidare ställde herr Forslund en samvetsfråga till mig, hur jag skulle förhålla mig, om jag vore jordbrukare i Antnäs och man ville förlänga vägen till Luleå stad, som här skulle ske. Därpå kan jag svara med en hänvisning till att det finns andra jordbrukare, som bo söder om Lule älv och som ha samma väg till Luleå stad som herr Nilsson i Antnäs, men som äro lika ivriga anhängare av Gäddviksalternativet som herr Nilsson i Antnäs är anhängare av Bergnäsetalternativet. En av dessa har uppvaktat utskottsledamöterna, och hans namn finnes under den skrift i ämnet, som är utsänd till riksdagens samtliga ledamöter. Med den frågan träffade herr Forslund alltså inte någon så särdeles öm punkt.

Som här sagts, är det en lokal strid som ligger bakom den här debatten. I denna strid är Luleå stads intresse klart dokumenterat, och det kan icke falla mig in att bestrida det berättigade i den kamp som Luleå stad för för sina intressen. Men däremot är länsintresset delat. Jag tror inte det går att få upp någon enhällig ortsopinion för vare sig det ena eller andra alternativet. Jag vill erinra om att majoriteten i vägstämman har pendlat. Den har växlat varje gång, och det har blivit knappa majoriteter i vägstämman, då avgörandena i denna fråga ha träffats. Men å andra sidan står för mig riksintresset alldeles klart, och det pekar i nuvarande stund på att en bro bör utföras enligt Gäddviksalternativet. Den föregående ärade talaren yttrade något om särintressen. Jag kan väl knappast tro att han betecknade riksintresset, representerat av de militära synpunkterna, som ett »särintresse». Jag trodde för min del att det intresset i närvarande stund var ett huvudintresse. Så har i varje fall Kungl. Maj: uppfattat saken. Så har också utskottsmajoriteten fattat den, då propositionen har blivit tillstyrkt, och jag hoppas att kammaren därvidlag skall följa utskottet.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Då jag i utskottet har följt majoritetens förslag, nämligen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag om att bygga en bro vid Gäddvik, har jag gjort det, trots att jag är representant för Norrbotten; jag är kanske den ende därifrån, som har gått med på den kungl. propositionen. Jag anser att såsom frågan nu ligger till är det ingenting annat att reflektera på än att taga Kungl. Maj:ts förslag, men jag har en avvikande mening i fråga

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

om brons storlek och kostnaderna. Jag erkänner och skall villigt understryka, att en trafikförbindelse över Gäddvik för Nederluleå sockenbor är befogad och att det behövs en bro där, ty man har ju samtrafiken till Nederluleå kyrka. För invånarna i kommunen finns det alltså och har det hela tiden funnits skäl för att man skall anlägga en bro vid Gäddvik. Nu har därtill kommit det militära behovet. Var och en måste väl också erkänna, att det är både nödvändigt och berättigat. Lule älv har ingen bro i sitt nedre lopp på ett avstånd av icke mindre än cirka 4 mil, upp till Boden. Över de andra älvarna, såsom Ångermanälven, Umeälven m. fl., ha vi på samma avstånd tre à fyra broar.

Alltså finns det skäl för att man tillgodoser den lokala trafiken, och sedan därtill nu också kommit de militära kraven, tycker jag för min del att man inte har något att säga om den saken, utan att man, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit, bör gå in för att bygga en bro vid Gäddvik. Men varför skall man bygga en så dyrbar bro? Det är egentligen det som jag har reserverat mig emot, då jag önskat ett uttalande till Kungl. Maj:t i annan riktning än utskottet föreslagit.

Jag har från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen införskaffat en uppgift över bredden på broar, där trafiken efter riksvägarna går fram. Om vi då se på Ångermanälvens nedre lopp, ha vi den stora bron vid Hammar, en charmant bro för övrigt, som dock bara är 6 meter bred. Nästa bro, som nu bygges över Ångermanälven, skall ju bli 12 meter; men det är den riksbekanta Sandöbron, vars förra spann ramlade ned i Ångermanälven och som nu bygges med 12 meters bredd, den största som kan förekomma. Denna bro skall ju ha segelfri höjd, och jag skulle snarare vilja jämföra den med Tranebergsbron utanför Stockholm; det är således en mycket stor och kraftig bro. Kommer jag så över till Skellefte älv, håller man där på att bygga om bron över älven vid Skellefteå stad. Där är trafiken betydligt större än vad den någonsin kommer att bli över bron vid Gäddvik, ty bron ligger mitt inne i Skellefteå stad, och vidare förmedlar den trafiken till Skellefteå landskommun, vilken som vi veta är den största i Sverige med 25,000 invånare och stora samhällen. Kungl. Maj:t har ju dock ansett att det för denna bro, där trafiken efter riksvägarna skall gå fram, är tillräckligt med 6.3 meters bredd, därav 5 meter körbana och 1.3 meter gång- och cykelbana. Nästa bro, över Pite älv, är 422 meter lång, alltså ungefär som bron vid Gäddvik. Den är 6 meter bred. Den byggdes för några år sedan och anses fylla trafikbehovet även som riksväg.

Därför menar jag, att om man nu bygger en bro vid Gäddvik, så bör man inte ta till den så stor och dyrbar, att man förtar möjligheterna för Luleå stad att få en bro i framtiden. Det är det som jag menar med mitt påpekande här, att man icke bör bygga den föreslagna dyrbara bron; det har ju till och med höjts röster för en ännu större bredd, och det har även av utskottet sagts, att man inte är nöjd med de av Kungl. Maj:t föreslagna 10 meterna, utan vill ha bron 12 meter bred. Om riksdagen skulle besluta att bygga en bro nere vid Gäddvik, som ändå bara ligger fyra, fem kilometer ovanför Luleå stad, då har man borttagit möjligheterna att någonsin få en bro vid Luleå, och jag kan inte annat än anse, att det är både behövt och riktigt att Luleå stad i framtiden får sin broförbindelse. Liksom herr Forslund vill jag framhålla att man där nedlagt stora kostnader och har väntat sig, att man i framtiden skulle få en bro. Det har helt nyligen anlagts ett flygfält utanför Luleå stad, och det kommer att bli en synnerligen livlig trafik över älven där.

På grund av de anförda omständigheterna har jag alltså varit med om att förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och i motsats till några av reservanterna har jag inte ansett att man nu kan reflektera på en bro vid Avan eller vid Gäddviksströmmen, utan att broläget bör vara vid Gäddvik, men däremot

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

bör man enligt min mening spara på kostnaderna. Kungl. Maj:t har förklarat, att om man gör bron 10 meter bred i stället för att, såsom förut föreslagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, bygga den med 12 meters bredd, så skulle man spara 210,000 kronor. Men enligt min mening skulle det vara fullt tillräckligt med 8 meter, och vi hörde ju även av herr statsrådet att icke mindre än 4 meter skulle användas till cykelbanor, 2 meter på vardera sidan. Såvitt jag kan förstå, blir det tämligen lyxbetonat, ty det är inte större trafik vid Gäddvik än att man mycket väl kan klara sig med en bro, som är 8 meter bred. Därigenom skulle man enligt min mening kunna spara åtminstone bortåt en halv miljon kronor. Kungl. Maj:t har nu inte tagit upp förslaget om tillfartsvägarna, utan har skjutit den saken på framtiden, men vi känna ju till litet till mans, att tillfartsvägarna vid Gäddvik äro bara 4½ meter breda. Det är alldeles nödvändigt, om man bygger en ny bro där, att iordningställa tillfartsvägarna. Skulle man då kunna spara den halva miljonen av brokostnaderna, kunde man använda de pengarna till att ordningställa tillfartsvägarna, vilket jag anser vara alldeles nödvändigt.

Jag har alltså varit med om att yrka bifall till förslaget om byggande av en bro vid Gäddvik, men mindre lyxbetonat, och har önskat att riksdagen skall göra det uttalandet, att det skulle stå Kungl. Maj:t fritt att företaga en undersökning, huruvida man icke skulle kunna göra en besparing vid byggandet av denna bro. I en reservation, som är underskriven av mig jämte herrar Eriksson i Stockholm, Mårtensson och Karlsson i Munkedal, yttra vi: »Vid behandlingen av denna fråga ha enligt utskottets uppfattning starka skäl anförts för förläggande av en bro även vid Bergnäset. Utskottet har dock i frågans nuvarande läge icke funnit sig kunna tillstyrka det i motionen II: 17 framförda yrkandet. Utskottet har emellertid därmed icke avsett att taga ställning till frågan om anläggandet framdeles av en bro vid Bergnäset. För att om möjligt underlätta denna frågas lösning anser utskottet, att Kungl. Maj:t bör lämnas möjlighet att, därest så kan ske utan förändring av bronns permanenta karaktär, vidtaga sådana förenklingar i nu föreliggande förslag, att kostnaderna för detsamma genomförande nedbringas under det av departementschefen beräknade beloppet.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Lindhagen*.

Herr Forslund: Herr talman! Jag skall nu inte uppta någon debatt med statsrådet rörande hans inlägg, utan jag vill bara till komplettering av det förslag som jag har framställt göra det justeringsyrkande, som torde vara erforderligt på grund av att det föreligger en viss begränsning i fråga om möjligheterna att påyrka en utvidgning av det bemyndigande, som skulle lämnas Kungl. Maj:t.

I mitt förslag till uttalande hette det, att »enligt utskottets åsikt bör på något av de här ovan angivna sätten eller annorledes en broförbindelse kunna åstadkommas», och jag hemställer nu att orden »eller annorledes» stryks. Vidare bör uttrycket »eller annan lämplig plats», som förekommer på två ställen i förslaget, också strykas, då detta är nödvändigt med hänsyn till innehållet i de motioner och yrkanden, som föreligga.

Jag ber, herr talman, att få göra detta lilla ändringsyrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! innan denna debatt avslutas, skall även jag be att få framhålla några synpunkter på frågan.

När det gällt att ta ställning till ärendet, har man haft att välja mellan två

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

alternativ. Det ena har varit att kanske något onödigt beakta lokalintressena, det andra att i någon mån beakta riksintressena. Jag har för min del sökt hävda de senare. Jag finner det vara välbetänkt att sammanbinda de där två svarta linjerna på kartan, de två vägarna på var sida om älven. De mötas där och skulle sammanbindas genom den bro, som här är föreslagen. Vi råka emellertid då ut för det förhållandet, att motionärer och reservanter göra mera för att försämra vårt förslag än för att förbättra sitt eget. Varken motionärerna eller reservanterna ha vågat komma fram med ett positivt förslag om en bro vid Bergnäset, som ju är vad de egentligen sikta till. I stället ha de kommit med flera förslag, broar vid Avan och Bergnäset samt ett provisorium, där vi vilja lägga denna bro, som enligt vår mening icke bör bli något provisorium utan bli bestående för framtiden.

Herr Forslund frågar oss, vad vi ha tänkt oss i fortsättningen. Han säger: det blir så dyrt då, just därför att vi bygga så billigt nu. Andra säga, att om vi skola bygga en förstklassig bro enligt det alternativ vi ha ställt oss in på, nämligen vid Gäddvik, så får varken Bergnäset eller Avan någon bro. De mena alltså, att genom att man lägger en bro så där mitt emellan, eller kanske något närmare Bergnäset, har man förtagit möjligheterna att få de andra broarna i framtiden; man skulle således därmed ha minskat utsikterna för dem.

Jag tror väl knappast att denna bro vid Gäddvik kan fylla uppgifterna för de båda andra, men om det vore så, skulle staten tjäna 8 miljoner kronor härpå. Nu lägga vi ned ett visst belopp på Gäddvik, och då frågar herr Forslund vad vi tänka om fortsättningen. Det blir mycket dyrt, säger han. Men det behöver ju inte bli dyrare därför, att man skjuter på reservanternas förslag, och om man väntar och ser vad Gäddviksbron kan fylla för uppgift, kanske man kan vidtaga ändrade dispositioner i fråga om de andra, åtminstone vid Avan. Då har man ju redan därmed gjort en besparing för framtiden. Det är nämligen så, att Bergnäsetbron är beräknad till 6,700,000 kronor och bron vid Avan till nära 4 miljoner kronor. Det är alltså i runt tal 11 miljoner. Då förefaller det utan vidare, som om man skulle göra klokt i att för 2,400,000 kronor bygga den bro, som utskottet har föreslagit, nämligen vid Gäddvik.

Men så hänvisar man till de lokala intressena. Utskottets ordförande pekade ju på åtskilliga linjer där uppe. Det var särskilt en, som gick ned från den s. k. riksvägen, nedanför Luleå, och fortsatte rakt upp till riksvägen igen. Om man lägger en riksväg vid sidan om ett samhälle, har man därmed inte åsidosatt det samhällets lokala intressen. Det torde kunna upplysas att numera söker man att i samhällena bli fri från genomgångstrafik. Man försöker undgå den genom att lägga riksvägen vid sidan om samhället, men man gör avtagsvägar, precis som det i detta fall blir in till Luleå stad. Jag tror således att vi med detta broförslag ha gjort någonting som kan bli bestående och där vi tillvaratagit såväl lokala som riksintressena. Skulle det vara så, att Luleå stad likväl av hänsyn till de lokala intressena vill ha en bro, kan den kanske göras enklare och billigare. Följaktligen förlorar man ingenting på att vänta.

Nu komma emellertid reservanterna fram med ett förslag, som säger allt och ingenting. De ha, som jag sade, inte vågat ta ställning till Bergnäsalternativet, ehuru de vilja att det skall genomföras en gång, och de ha inte vågat att ta ståndpunkt för Avan. De vilja bara komma med något mellanförslag, som inte förstör de av dem tänkta två andra broarnas utsikter för framtiden. Därför vill man, som jag nämnde, göra Gäddviksbron så obetydlig och svag som möjligt. De peka på sitt förslag och säga: »Vi föreslå en besparing och begära bara 500,000 kronor.» Men den lilla nimbus, med vilken detta yrkande

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

har omgivit deras förslag, har fullständigt förstörts av herr Forslund, som föreslår ett belopp på 1½ miljon kronor. Därmed tycker jag att vi snart börja möta varandra, åtminstone vad pengarna beträffar. Från 500,000 till 1½ miljon är ett stort stycke, men herr Forslund inser att det inte går att komma någon vart med endast 500,000 kronor. Om han hade gått ett litet steg till, hade skillnaden varit ingen.

Hur mycket ansträngningar som än göras för att försämra Gäddviksbron, förefaller det mig dock, som om herrarna hade misslyckats på den punkten. Därför förefaller det mig som om vi skulle kunna vara eniga om att vad vi göra, det böra vi göra förstklassigt. Det är därför som utskottet i sin motive-ring har tillåtit sig snudda vid den omständigheten, att Kungl. Maj:t har minskat bredden på bron, som ursprungligen var 12 meter på papperet. Denna minskning till 10 meters bredd anse vi inte vara välbetänkt. Man kan naturligtvis göra en bro smalare närmare gränsen till annat land, men om ett allvarligt tillstånd skulle inträffa, förefaller det mig vara mycket klokt att ha gjort en bro på detta ställe så bred som möjligt. Hade den legat alldeles intill det främmande landet, skulle jag inte ha gjort någon invändning, men den ligger ett stycke därifrån. I en allvarlig situation kan det med hänsyn till trafiken i båda riktningarna vara behövt, att bron är tillräckligt bred, för att undvika stockningar. Jag skulle finna det beklagligt, om icke Kungl. Maj:t tar hänsyn härtill. Vi ha gjort ett mycket vagt uttalande om önskvär-dheten av, att Kungl. Maj:t ånyo måtte taga frågan under övervägande, om det befinner lämpligt. Några ha velat göra ett mera positivt uttalande om att bron bör byggas med 12 meters bredd. För en sådan bro finnes det rit-ningar, och det blir alltså ingen försening av arbetet genom att man bygger efter detta förslag, eftersom det redan föreligger utarbetat. Andra ha icke velat vara med därom, framför allt de, som vilja ha denna bro vid Gäddvik så dålig som möjligt, hålla mycket bestämt på att vi inte böra säga något på den punkten. Jag tror att det är oklokt att stanna vid vad utskottet föreslagit. Vi ha inte velat lägga några stenar i vägen för Kungl. Maj:t, vi ha bara snuddat vid denna önskan, att man med hänsyn till trafiken och förhållandena på dessa områden borde ta under omprövning än en gång, om man inte bör bibehålla den ursprungligen tänkta bredden.

Under sådana omständigheter, herr talman, och då de andra talarna tagit tiden i anspråk tillräckligt länge, skall jag nu sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Ekman*.

Herr Anderson, Iwar: Herr talman! Jag skall i det föreliggande ärendet helt förbigå dess nog så intressanta historik — den har ju tidigare av andra talare skildrats. När jag först läste Kungl. Maj:ts proposition, medger jag gärna att jag fick det intrycket, att det skulle vara ett mycket lämpligt grepp, om man kunde förena de militära kraven på en bro med civilbefolkningens önskemål. Men när jag av personligt intresse för frågor sådana som denna började se på de lokala förhållandena, föreföll det mig, som om hela ärendet kom i ett helt annat ljus. De inför utskottet företedda siffrorna på trafikens omfattning och samtidigt också befolkningstätheten visa oförtydligt hän på att skulle man göra upp ett program för brobyggnader över Lule älv för exempelvis de närmaste tjugu åren, så skulle broarna helt säkert komma att byggas i följande ordning: Bergnäset skulle först få en stor och bekväm bro, därefter skulle Avan få en mindre bro, och slutligen skulle det byggas en medelstor bro vid Gäddvik. Detta program tror jag rimmar ganska bra med de

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

faktiska trafiksiffror, som kunna dragas fram från de olika platserna utefter älven.

Följer man nu utskottsmajoritetens förslag och går till Gäddvik först, blir ju detta en alldeles bakvänd ordning. Reservanterna ha kommit till den uppfattningen, att om bron vid Gäddvik bygges, så går Bergnäsetförslaget en mycket oviss framtid till mötes, och det slog mig när jag hörde herr statsrådets anförande, att han betydligt svävade på målet i det avseendet. Och jag skulle tro, att om man bygger en så dyrbar bro vid Gäddvik som den, som nu är föreslagen, kan det dröja många årtionden, innan en bro vid Bergnäset kommer till stånd. Alla erkänna emellertid, att där finns den största trafiken och att därför på denna plats det största behovet föreligger.

Nu sade herr statsrådet liksom flera andra talare — jag tror även utskottets ärade ordförande — att reservanterna icke ha något bestämt yrkande om var bron skall ligga. Ja, men jag ber att i det sammanhanget få erinra, att detta icke är någon ny princip, som riksdagen slår in på, när det gäller militärbroar. Här har riksdagen anslagit mångmiljonbelopp för militära ändamål. För dessa pengar har anlagts en hel del militärbroar, och riksdagen har, såvitt jag vet, inte alls yttrat sig om var den ena eller den andra av dessa militärbroar skulle ligga. Detta är alltså ingen ny princip. Jag hade tillfälle att för några veckor sedan se en av de militärbroar, som byggts uppe i Norrland. Riksdagen har inte alls sagt, att bron skulle ligga just där den låg, utan detta ha militärerna fått avgöra. Bron, som var byggd av ingenjörstrupper, hade en mycket djärv konstruktion, men enligt vad en högre officer försäkrade mig, fyller den ett mycket stort militärt behov. Och det var självfallet att befolkningen på ömse sidor om älven fick använda bron i den mån de behövde det. Nu är det tyvärr så, att denna brotyp icke kan användas vid Lule älv, ty älven är för bred. Det är emellertid min bestämda uppfattning att våra civila och militära teknici kunna klara den saken också i fråga om Lule älv och där bygga en militärbro för rimligt pris.

Beträffande civilbefolkningens behov av en broförbindelse är det ju, herr talman, redan klarlagt att trafiken vid Bergnäset är sjufalt större än vid Gäddvik och att man sparar minst 60,000 kronor om året, ifall bron lägges vid Bergnäset. Dessutom skall jag be att få erinra om att det finns en 18 meter bred genomfartsgata genom Luleå stad. När det här, bland annat av herr statsrådet, talas om att man försöker draga rikstrafiken förbi större samhällen och städer, kan man dock icke komma ifrån att taga hänsyn till det förhållandet, att här redan finns en genomfartsgata med en så betydande bredd som 18 meter. Jag skulle vilja se den, som kan komma och påstå, särskilt med hänsyn till de trafiksiffror som här föreligga, att de, som från Luleå skola upp till Haparanda och alltså passera Luleå stad, genom denna trafik på den 18 meter breda gatan nämnvärt skulle störa trafiken i staden. Det kan ingen försöka få mig att tro. Jag vet inte, hur bred Drottninggatan i Stockholm är, men jag skulle tro att den är 11 å 12 meter. Det är naturligtvis en himmelsvid skillnad på genomgångstrafiken på Drottninggatan i Stockholm och genomgångstrafiken i Luleå stad, och ändå är gatan i Luleå så avsevärt mycket bredare.

Vidare få vi komma ihåg, att Luleå stads befolkning också måste inbegripas i riksintresset.

För min del menar jag att den logiska konsekvensen av Kungl. Maj:ts förslag är, att man inte skall bygga dyrbarare broar än vad som är nödvändigt, om inte arbetslösheten kräver det. Nu har det sagts — jag vill minnas att herr Johan Nilsson förde saken på tal, i varje fall inom utskottet — att man skulle taga hänsyn även till transitotrafiken vid Haparanda. Det ger mig

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)
alldeles osökt anledning till en erinran — en mycket vänlig liten erinran — om ett annat tillfälle, när riksdagen och statsmakterna totalt felbedömde transitotrafiken i Haparanda. Jag hade tillfälle att för några veckor sedan se det stationshus, en miljonbyggnad, som uppfördes i Haparanda just med tanke på en mycket svällande transitotrafik. Jag hoppas att herrarna veta, att det ingenting blev av med denna trafik. Miljonbyggnaden står där som ett varnande exempel på hur man icke skall bygga på lösa siffror och på ett tänkt behov. Att man felbedömer en sak en gång, må så vara, men gör man sig skyldig till felbedömning två gånger, när det gäller denna transitotrafik, så är det minst en gång för mycket.

Den ärade utskottsordföranden har även berört den hemska Armasjärvi-olyckan. Jag skall endast be att få säga, att drar man ut den logiska konsekvensen av detta yttrande, så skulle det omedelbart leda till att man lägger broar på den plats, där den största färjtrafiken finns.

Herr talman! Jag har för min del reserverat mig för en militärbro. Jag ansåg detta vara det enda sättet att icke förhindra en förnuftig lösning när det gäller civilbefolkningens behov av en bro där uppe. Nu har emellertid herr Forslund kommit med ett ändringsförslag, och jag känner mig oförhindrad att gå över på detta förslag och i syfte att få största möjliga anslutning därtill ber jag, herr talman, att få biträda det av herr Forslund nyss framställda yrkandet.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att instämma i vad utskottets ärade ordförande anförde, men eftersom jag jämte herr Ekströmer står antecknad för en reservation beträffande utskottets motivering skall jag be att få säga några ord. Jag skall emellertid, eftersom jag inte vill göra mig skyldig till ett upprepande av vad andra redan tidigare anförde, icke bli mångordig.

Utskottet säger överst på sid. 8 i sitt utlåtande: »Utskottet har emellertid uppmärksammat, att departementschefen förordad en minskning av Gäddviksbrons bredd från 12 till 10 meter, varigenom en besparing av 210,000 kronor skulle kunna vinnas. Inom utskottet har tveksamhet rått rörande lämpligheten av att företaga en dylik minskning av brons bredd. Möjlighet synes utskottet därför böra lämnas öppen för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t så finner påkallat, upptaga denna fråga till förnyad prövning.»

Det är mot detta uttalande, som herr Ekströmer och jag anförde en reservation. Vi ha nämligen ansett, att det icke är nödigt att denna passus i utskottets motivering kommer med, och jag skall be att få hemställa, herr talman, att detta stycke måtte utgå ur utskottets motivering.

Dessutom skall jag, eftersom jag nu begärt och fått ordet, förklara, att jag för min del gärna vill erkänna, såsom också sagts i utskottets utlåtande, att det finns starka skäl för brons förläggning vid Bergnåset. Emellertid har jag inte nu kunnat ansluta mig till detta alternativ, därför att det strängt taget icke föreligger något förslag om brons förläggande till nyssnämnda plats. Här gäller ju frågan Gäddvik eller Avan, och jag har omöjligen kunnat vara med om att bidra till ett beslut, som skulle innebära att man nu skulle bygga en bro uppe vid Avan. Anledningen härtill är i korthet sagt de skäl, som här anförts av departementschefen.

Emellertid vill jag också säga, att om jag nu kommer att rösta för bifall till Gäddviksförslaget så innebär det ingalunda, att jag därmed skulle ha tagit ställning emot anläggande av en bro vid Bergnåset. Jag hoppas tvärtom att en bro i en icke alltför avlägsen framtid skall komma att byggas även där. Men på grund av de skäl, som förelegat för Kungl. Maj:t och som äro bero-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

ende på rådande tidsförhållanden, har jag nu icke velat taga ansvaret på mig att kullkasta Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Gabrielsson jämte några andra av utskottets ledamöter ha avgivit en annan reservation, vilken återfinnes på sid. 12 i utlåtandet. I denna reservation anföres ungefärligen den ståndpunkt, som jag jämte dessa herrar tillät mig anföra i utskottet. Jag kan därför ansluta mig till vad i den reservationen uttalats och alltså även till det yrkande, som här framfördes av herr Gabrielsson.

Herr Anderberg: Herr talman! Sedan jag i början av debatten framställde mitt yrkande, har herr Forslund framkommit med ett yrkande om ett reservationsanslag på 1,500,000 kronor. Herr Johan Nilsson gjorde visserligen den erinran, att vi på reservanternas sida voro på god väg att förena oss med utskottet i vad det gäller kostnaderna. Men det återstår i alla fall 800,000 kronor, som man i detta fall skulle kunna spara till den kommande bron vid Bergnäset — att den en gång skall komma, kan man utläsa mellan raderna i de anföranden, som här ha hållits.

Jag vill därför återtaga mitt yrkande och hemställer, herr talman, om bifall till herr Forslunds yrkande såsom han sist framställde det.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är inte många ord för mig att tillägga i denna debatt. Jag vill säga till herr Forslund, att jag står ganska nära hans allmänna synpunkter i denna fråga. Men det är en sak för sig. Herr Forslund skulle, tror jag, ha haft alldeles rätt, om vi nu levat i den djupaste fred. Men det göra vi inte. Och det är därför jag inte kunnat reflektera på att gå den väg, som enbart tar hänsyn till de civila trafikproblemen. Den väg, som nu utskottet föreslår lagd över Gäddvik, är inte utslutande en militärväg, men det är dock de militära synpunkterna, som bragt frågan till aktualitet vid denna riksdag.

Slutsatsen måste bli den som herr Johan Nilsson gav ett ganska starkt uttryck åt i sitt anförande: ingen vågar här föreslå, att man skall bygga bron vid Bergnäset just nu. Debatten har i stort sett visat, att just därför vilja motståndarna till Kungl. Maj:ts förslag föra fram ett så dåligt förslag som möjligt, för att inte förhindra, att projektet om en bro vid Bergnäset skall uppskjutas alltför länge. Det kan inte vara ett sakligt bedömande av en fråga att gå fram med ett sådant resonemang. Det finns några reservanter med herr Gabrielsson i spetsen, som inte resonera på det sättet, det skall villigt erkännas. Herr Gabrielsson håller på att det skall byggas en bra bro, och därför är det åtskilligt som skulle kunna tala för den lösning, som herr Gabrielsson föreslår, när han försöker att få en tillfredsställande brobyggnad vid Gäddvik, men inte dyrbarare än nödvändigt, med tanke på att bron vid Bergnäset dock en gång måste komma. Jag skulle inte bli så särdeles ledsen, om ett sådant förslag gick igenom. Men jag har inte kunnat ställa mig på den reservationens sida, av samma skäl som herr Johan Nilsson här anför, nämligen att om det skall byggas stora broar, så säger all erfarenhet, att det inom ganska överskådlig tid visar sig att broarna tagits till för små. Då blir det i längden dyrare att taga en mindre bro än att genast taga en som i alla avseenden är fullt tillfredsställande.

Jag är lika övertygad som Luleåborna om att en bro vid Bergnäset bör komma till stånd, och den bör komma till stånd så snart som möjligt. Men det kan inte få mig att under nuvarande tider ansluta mig till ett förslag, som skulle äventyra den snabbast möjliga lösningen av en fråga, som är av synnerligen stor vikt för landet från militär synpunkt. Det enda sättet att tillgodose den synpunkten är det, som utskottet gjort sig till talesman för.

Det är, herr talman, av det skälet att vi allt annat än sitta i den djupaste fred, som jag håller på utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Herr **Heiding**: Herr talman! När jag skulle taga ställning till detta brobyggnadsprojekt kom jag till den uppfattningen, att man först och främst borde få en bro till stånd på riksvägen. Det är mycket som talar för att förlägga bron till Bergnäset, men nog bör man i alla fall i första hand få en bro på den planerade stora riksvägen, som går uppåt Haparanda. Jag kan inte heller finna, att det är något orätt att lägga vägen på det avstånd från Luleå stad, som här blivit föreslaget. Det är många städer och samhällen, som under de senare åren fått bevittna, att huvudvägarna blivit förlagda vid sidan om dem, och jag har inte hört av något missnöje i dessa fall. När saken en gång blivit ordnad, så ha alla varit nöjda. Visserligen ligger det så till beträffande en bro vid Bergnäset, att det är ett allmänt önskemål från Luleå stads och även från en viss del av ortsbefolkningens sida, att en bro kommer till stånd på denna plats, och jag har för min del inte alls någonting emot, när förhållandena och det statsfinansiella läget det medgiva, att det beviljas anslag även till denna bro. Men om man nu på samma gång skall taga i betraktande såväl de militära som de civila synpunkterna, måste man medgiva, att en bro vid Gäddvik är mindre utsatt för faror än vad en bro vid Bergnäset skulle vara. Dessa platser ligga ju inte långt ifrån varandra, och det kan finnas en fara för att den som siktar på den ena bron i stället träffar den andra, såsom herr Forslund nyss antydde. Det kan vara mycket riktigt. Men jag är av den åsikten, att det går bra mycket lättare att reparera en bro vid Gäddvik än en vid Bergnäset, ty bron på den senare platsen måste bli dubbelt så lång, och vidare är vattnet i älven här mycket djupare. Det blir större svårigheter att ställa den bron i ordning igen. Dessutom har Gäddvik ett något mer skyddat läge.

När det gäller en bro, som skall vara ett led i en riksväg, anser jag att förbindelsen icke får ordnas genom en svängbro. På en sådan måste trafiken många gånger stoppas på grund av den sjötrafik, som skall gå fram där bron är förlagd. En bro vid Bergnäset måste i första hand vara till gagn för de lokala behoven och kan lättare utgöras av en svängbro.

Det var av dessa skäl som jag, då jag närmare gått igenom de handlingar som föreligga, stannade för det förslag, som nu är framlagt av Kungl. Maj:t.

Herr Iwar Anderson framhöll nyss, att man rätteligen borde bygga broarna över denna älv i en annan ordning och att brobygget vid Gäddvik borde ha blivit det sista i raden — först borde Bergnäset komma i fråga, så Avan och sist Gäddvik. Ett sådant program vore enligt min mening att gå baklänges. Ty nog bör man väl, såsom jag framhöll redan i början av mitt anförande, först få till stånd en bro på riksvägen.

När man sedan kommer till frågan om brons bredd, är jag fullt ense med herr Johan Nilsson i Malmö om att det inte är någon stor idé att nedbringa kostnaderna med 210,000 kronor genom att minska bredden till 10 meter. Jag tror att det i framtiden kommer att straffa sig, om man anlägger dylika brobyggnader och inte tar till dem ordentligt på bredden redan från början. Herr statsrådet framhöll, att riksvägen endast skulle vara 6 meter bred, och att bron därför inte behöver vara mer än 10 meter — man har då även avsett att lägga cykelbanor på båda sidor om körbanan. Men det är väl inte så alldeles säkert att den riksväg, som nu är planerad att byggas med en bredd av 6 meter, för all framtid kommer att kunna hållas vid denna bredd. Bredden kan snart nog behöva ökas, och då hade det varit lämpligt att bron gjorts ett par meter bredare. Skall man senare öka brons bredd, kommer det att kräva mycket stora kostnader, och jag kan inte finna att en bredare bro vid Gäddvik skulle minska möjligheterna att i framtiden få en bro också vid Bergnäset.

Därtill kommer ju det faktum, att kostnadsberäkningarna och ritningarna äro gjorda för en bro med 12 meters bredd. Ritningarna måste alltså göras om

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

och nya kostnadsberäkningar verkställas, och allt detta kommer att kosta pengar. Det förslag om en 10 meters bro, som här föreligger, tycker jag därför innebär en dålig besparing.

Vad sedan angår vissa reservanters förslag att bygga provisoriska broar, kan jag för min del inte på något vis biträda en sådan ståndpunkt. Att lägga ned pengar på sådana broar är att kasta bort dem i onödan. En sådan bro blir bygdens befolkning icke betjänt med i längden. Visserligen få vi i dessa tider använda pengar, och kanske alltför mycket pengar, till dylika provisoriska åtgärder, som man i framtiden inte får någon nytta av, men detta är inte nu något skäl för att här göra på samma sätt. Jag kan således inte alls biträda ett sådant förslag. Vi hörde ju dessutom också, att herr Forslund ville höja beloppet med en hel miljon kronor utöver vad reservanterna tidigare föreslagit. Och inte nog med detta, utan herr Forslund ansåg också att Kungl. Maj:t, efter vad jag kunde förstå, skulle få komma fram med ytterligare krav på anslag, om så skulle erfordras, för att förlägga en provisorisk bro till någon av de platser, som här äro ifrågasatta. På det viset blir det nog i själva verket inte någon så särdeles stor skillnad mellan herr Forslunds förslag och utskottets.

Utskottets förslag anser jag vara det, som av riksdagen bör godkännas, och jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har redan genom två instämmanden tillkännagivit min omröstningsståndpunkt i den föreliggande frågan. Jag har nu begärt ordet för att förklara, att jag icke tar någon särskild hänsyn till militära ändamål och allra minst till den omständigheten, som här har antytts på ett ställe, att man skulle bygga en bro tillräckligt bred för att kunna evakuera en befolkning, som befinner sig på flykt på grund av främmande stormakters övergrepp. Sådana synpunkter bör man inte alls anlägga på en sådan fråga som denna. Då ha vi totalt tappat koncepterna inför det militära och helt övergivit de under generationer och sekler bestående civila synpunkterna.

Denna debatt ger vid handen, att mångenstädes, där det nu finns färjor, är tiden mogen för att ersätta dem med fasta broförbindelser i stället. Det är modernt och nödvändigt på grund av den ökade trafiken. Det är inte tu tal om att det nu behövs en bro både vid Gäddvik och vid Bergnäset. Ett framsteg i vår tid är emellertid, att man börjat generellt skilja mellan *riksvägar och landsvägar*. Vägen över Gäddvik är i förslaget planlagd som riksväg. Och man skall inte särskilt sträva efter att draga fram riksvägarna på ett sådant sätt, att dessa vägar med sina riksbroar — vi ha nu äntligen fått även begreppet riksbro såsom ett särskilt begrepp vid sidan av vanliga landsvägsbroar — nödvändigt skola gå igenom länsstäderna. Här har man nu anført som ett slags argument, att det finns en så bred genomfartsgata i Luleå som ända upp till 18 meter. Vad är det för strunt som genomfart för en riksväg? Så breda som 18 meter äro sekundärgatorna i Stockholms nya stadsplaner utan att de på något sätt kunna betraktas som genomfartsvägar.

När det var fråga om att bygga en statsbana genom Bohuslän sade statsutskottet och riksdagen vid två riksdagar på 1890-talet, att denna bana inte skulle få göra några krokvägar till städer i Bohuslän. Den skulle bli en internationell nordisk mellanriksbana. Därför skulle den inriktas rakt på Kristiania över Svinesund utan några omvägar i Bohuslän. Det blev också riksdagens beslut. Sedan ha vi fullföljt den saken, så att, när det för någon tid sedan av regeringen föreslogs, att en bättre färjeförbindelse skulle ordnas över Svinesund genom anskaffande av en bättre färja, fann jag det för min del nödvändigt att i olika instanser framhålla, hurusom det väl i all rimlighets

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

namn borde i nutiden omsider byggas en bro i stället för fortfarande en färjeförbindelse där, låt vara något rymligare. Detta slog igenom efter åtskilliga om och men. Nu bygges äntligen den första landsvägsbron över Svinesund. Karl XII var den, som första gången byggde bro över Svinesund, men det skedde för militära ändamål. Nu bygga vi för civila och internordiska ändamål. När det steget är taget, kommer den av mig hemma och i Norge jämväl förfäktade järnvägsbron nog också till stånd förr eller senare.

Eftersom det nu är fråga om en riksbro över Luleälven, bör Gäddvik, såvitt jag förstår, ha företrädesrätt framför Bergnäset. Denna bro skulle på ett mera framstående och genomtänkt sätt, såsom också senast Nilsson från Malmö så riktigt och vackert framhöll, tillgodose även de *civila riksbehoven* på ett i stort sett bättre sätt, än om man bara sloge sig fast vid Bergnäset för Luleå stads tvivelaktiga bekvämlighets skull. Att den dessutom enligt militärernas uppfattning är den fördelaktigaste ur militär synpunkt är ju blott en ytterligare favör för Gäddviksriktningen.

Jag kommer sedan till frågan om den föreslagna *Gäddviksbrons bredd*. Varför skola vi då bygga så oerhört breda broar? Skola vi göra det därför att vi vid ett visst krigiskt tillfälle skola kunna föra fram massor med pansarvagnar och tunga kanoner över dem — är det tillsett att våra broar i allmänhet tåla sådan påfrestning? — eller för att vi skola kunna retirera eller ta till flykten massvis och snabbt, när en stormakt hotar med sina mäktiga pansrade kolonner?

I sista fallet är det väl en fördel, att bron inte är så bred, att den passar för stormakters stora dimensioner på allting. Det vore väl bättre, att vi skyddade oss genom att bygga bron måttligt bred. På det sättet göra vi även besparingar, och det är ju ändå inte fråga om annat än en för våra behov rimlig bredd på de svenska broarna. Att Svinesundsbron nu breddas ytterligare till nio meter, beror på att den säkerligen får en ofantligt mycket större motorfordonstrafik och även cykeltrafik än som kan förväntas för Gäddviksbron eller bron vid Bergnäset. Därför har jag instämt i Gabrielssons förnuftiga, enligt mitt förstånd av måttfullhet och civil omtanke präglade uppfattning, att bron vid Gäddvik inte behöver få orimliga proportioner. Detta varken med tanke på eventuella evakueringar eller för att över den skola kunna föras fram pansarvagnar i stor myckenhet — det må vara för vårt försvar eller för den anfallande fiendens bekvämlighet.

Herr Linderot: Herr talman! Då denna brofråga för första gången aktualiserades såsom en stridsfråga rörande Gäddvik eller Bergnäset som den lämpligaste platsen för bron, hade jag tillfälle deltaga i vissa behandlingar av saken, eftersom jag vid den tiden hade min sysselsättning i Luleå. Jag hade inte tänkt begära ordet i diskussionen här, trots att jag på sätt och vis skulle kunna betraktas såsom en smula sakkunnig i dessa problem, alldenstund jag var med från början, men att jag ändå begärt ordet, beror på att jag anser att ett par synpunkter böra framhållas gentemot vad herr Lindhagen nu sist sade.

Herr Lindhagen ansåg nämligen, att det civila behovet tillgodosåges av en bro vid Gäddvik, varför man borde med bortseende från de militära synpunkterna gå på förslaget om brons byggande vid Gäddvik. Det är att vända saken alldeles upp och ned.

Det är de militära synpunkterna, som man vill tillgodose genom brons förläggande till Gäddvik eller eventuellt också till Avan, där en bro i än högre grad skulle kunna tillgodose speciellt de militära synpunkterna.

De civila skälen tala alla för bron vid Bergnäset. Representanterna för mitt

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

parti i andra kammaren hade också motionsledes fört fram förslag om att Bergnäsetprojektet borde realiseras. Av vad som emellertid nu framhållits från utskottets sida, såväl från majoriteten som från reservanterna inom utskottet, är det ju tydligt, att det inte längre är de civila synpunkterna som på något sätt komma att få göra sig gällande, utan att det är brådskande militära skäl, som tala för att en ur militära synpunkter lämplig brobyggnad över Luleälvens nedre del snarast bör verkställas.

Då situationen alltså är sådan, anser jag mig icke ens behöva yrka bifall till vår egen motion om Bergnäsetalternativet, utan jag anser mig bara böra uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt för Norrbotten och svenska staten att i en så snar framtid som möjligt tillgodose de påtagligt starka civila behoven av en bro vid Bergnäset, vilket är det broprojekt, som vi med vår i andra kammaren väckta motion ha avsett att söka befordra till lösning. Detta är anledningen varför jag begärt ordet.

Efter denna anbefallning till dem, som makten hava i den närmaste framtiden att söka lösa Bergnäsetprojektet, avstår jag från att framställa något yrkande i frågan.

Herr Forslund: Herr talman! Då jag hörde herr Oscar Olsson tala om sina sympatier för Bergnäsetbron, tänkte jag: är det många av utskottsledamöterna, som ha samma kärlek till den bron och ändå inte kunnat med ett ord få fram det i utskottsutlåtandet? I utskottets utlåtande ha, i likhet med vad som sker i propositionen, alla de starka skälen för Bergnäsetbron upprädat, men man gör därefter en sådan där mycket slät avveckling av det hela och säger endast, att »i likhet med departementschefen anse vi att bron skall ligga» där och där. Och departementschefen har, på sätt som framgår av hans uttalande, vilket jag i mitt förra anförande citerade, avverkat Luleåbygdens intressen på det sättet, att det på ett par rader anföres något om att man ur kostnads-synpunkt inte kan tala om dem i detta sammanhang.

Vore det så, mina herrar, att här finnes en verklig vilja även hos utskottets ledamöter och hos dess sympatisörer, att, så fort de ekonomiska förhållandena något ljusna, vilja ge bygden denna bro vid Bergnäset, så vore detta inte någon nämnvärd stridsfråga. Men varken med vad som sagts i propositionen eller i utskottets utlåtande ges ett grand på hand, att en bro skall byggas vid Bergnäset, och dessutom göra ni, mina herrar, inte klart för er, att, även om man nu kan anses vara ense om att det bör bli en bro vid Bergnäset, kan läget bli ett annat för Bergnäsetalternativet, om det nu först, enligt utskottets förslag, bygges en bro vid Gäddvik. Jag anser mig skyldig att iakttaga all möjlig försiktighet, då det gäller kostnaden för byggandet av sistnämnda bro, vilken kommer att få så liten betydelse i framtiden när bron vid Bergnäset blivit byggd. Det är därför anledning att reducera kostnaderna till det allra nödvändigaste.

När jag nu hör här, att i detta broprojekt även lär ingå byggandet av cykelbanor, måste jag fråga mig: är det då verkligen meningen att någonsin bygga en bro vid Bergnäset? Att bron vid Bergnäset, som får en stor trafik, bör ha cykelbanor, är riktigt, men vi kunna inte nu säga, mina herrar, att vi skola i vårt land, där vi ha så ofantligt mycket gjort i fråga om att bygga cykelbanor, anlägga sådana på en bro vid Gäddvik, som senare endast kommer att användas av någon enstaka trafikant, sedan väl Bergnäsetbron blivit klar.

Hur man än diskuterar den här saken med herrarna, tycks det vara alldeles omöjligt för er att på något sätt förstå vad som sannolikt kommer att bli det verkliga förhållandet. Och det var med största förvåning jag hörde hur herr Nilsson i Malmö i sitt uttalande bara bredde på och sade: »Gör den här

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

bron så bra som möjligt!» I det fallet var herr statsrådet vida försiktigare, ty han var åtminstone inne på den tanken, vilken jag tyckte mig kunna läsa mellan raderna i hans anförande, att man skulle kunna undersöka, om man inte skulle kunna nedbringa kostnaderna för Gäddviksbron ännu mera än vad han i det framlagda förslaget hade åstadkommit. Kunde man, menar jag, ena sig om att man skall göra bron så enkel som möjligt, då borde Kungl. Maj:t också ha ett bemyndigande i den riktningen. Men då skall man inte gå på utskottets förslag, ty gör man det, finner Kungl. Maj:t sig bunden av riksdagens däri uttalade vilja, och det är just det som gör, att jag haft anledning att lägga mitt förslag så, som det här blivit formulerat.

När det gäller pengarna för brobygget, är, såsom man här påpekat, skillnaden mellan mitt förslag och utskottets förslag inte så stor, men i fråga om tillvägagångssättet är skillnaden mycket stor, enär mitt förslag inte bortskriver folkets och ortens intressen så som propositionen och utskottsförslaget göra. Enligt mitt förslag blir det en vädjan från riksdagens sida till Kungl. Maj:t att söka komma överens med bygdens folk på ett sätt som tillgodoser både de militära och de civila intressena. Varför skola vi inte bereda Kungl. Maj:t tillfälle att på detta sätt bortoperera missnöjet i Norrbotten, vilket man förstår måste vara mycket stort, eftersom länsstyrelsen själv i sitt uttalande säger, att man inte kan bortse från det gamla kravet från bygdens folk på en bro vid Bergnäset. Om man går på den av mig skisserade linjen, skulle detta inte innebära annat, än att Kungl. Maj:t sökte komma i förbindelse med dessa människor, som man tråkigt nog förut har gått förbi. Vad är det för människor? Jo, det är en stad på 14,000 invånare och en bygd på 11,000 invånare. De stå visserligen något delade i sin uppfattning i denna fråga, men man kan ändå säga, att det är 20,000 à 25,000 människor, som ha stort intresse av denna brofrågas lösning. Då bör man väl åtminstone göra ett försök att sammanjämka meningarna i stället för att låta riksdagen genom ett oklokt beslut i dag lägga grunden till en ny strid om bron vid Bergnäset eller till att den strid, som bilades under min tid i kommunikationsdepartementet, kommer att blossa upp igen och att de människor, som voro tveksamma inför den uppgörelse, som då kom till stånd, få ny näring för sin mening.

Såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet har man räknat upp alla de fördelar, som skulle tala för Bergnäsetalternativet, men man kan ändå inte stanna för det. Och i debatten här har man förvånat sig över att reservanterna inte gått på Bergnäsetalternativet. Men hör nu, mina herrar! När nu de, som önska en bro vid Bergnäset, och som tydligen ha så starka skäl för sitt förslag, ändå inte yrka på det alternativets realiserande nu, eftersom de väl förstå, att de ekonomiska förhållandena för dagen inte tillåta detta, är det väl tacknämligt, att de anpassat sitt förslag så, att man därigenom tar sikte på huvudfrågan, men samtidigt inte hindrar, att vad som är nödvändigt att göra för stunden också blir gjort. Det tycker jag att man inte skall klandra dem för, utan tvärtom.

Jag kanske ännu en gång skall ta upp frågan om det s. k. riksintresset, eftersom såväl herr Nilsson i Malmö som någon annan talare här varit inne på den saken. Kunna vi inte, ärade ledamöter av kammaren, vara ense därom, att vi med den allt mer tyngande ekonomiska börda, som lägges på svenska folket för närvarande, inte kunna hålla på att operera med stora projekt enbart för att tillgodose det som man kallar riksvägssystemet, på vilket man för övrigt anlägger så olika synpunkter, när man skall lösa vägfrågor i de olika bygderna. Jag hörde t. ex. häromdagen — och jag utgår från att detta är riktigt — att den stora riksvägen utefter kusten mellan Malmö och Göteborg, enligt två alternativa förslag inte skulle gå förbi, utan anknytas till de därav be-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

rörda städerna. När man kan planera på så sätt i områden med så stark trafik som den, som denna riksväg är avsedd för, bör man väl kunna anknyta riksvägen till staden också i ett område med så ringa trafik som där uppe kring Luleå.

Jag skall villigt erkänna, att om jag använde ordet »särintresse», när det gällde det militära, var det en felsägning av mig. Jag skulle i stället ha sagt »ett specialintresse just nu». Det är inte frågan om att från min sida undervärdera militärernas önskemål. Långt därifrån. Men jag är förvånad över, att det skall behövas ett världskrig, innan denna brofråga på allvar föres fram till Kungl. Maj:ts regering.

Jag vill till sist ännu en gång åtminstone för min del avgiva den deklARATIONEN, att jag skulle anse frågan bäst tillgodosedd, om Kungl. Maj:t ville vara vänlig att på nytt pröva brofrågan och därigenom också bli i tillfälle att avkoppla anledningen till det stora missnöje, som finns där uppe i Luleåtrakten. Bygger detta missnöje på ett missförstånd, så vore det lämpligt att detta komme bort genom deklARATIONER från regeringens sida, att man inte motsätter sig ett brobygge vid Bergnåset, när den dagen kommer, utan att frågan då får prövas i vanlig ordning. Både med anledning av vad som förevarit här vid de olika undersökningarna och uppvaktningarna inför utskottet och med anledning av vad som skrives i propositionen och i utskottsutlåtandet, kan man få den uppfattningen, att man nu faktiskt anser sig ha löst brofrågan däruppe vid Luleå genom att välja denna förut underkända plats såsom lämpligt läge för bron. Det är detta som gör, att saken blir så pass intressant, om jag så får säga, för norrbottningarna, och det förklarar ju också, varför de göra så stora ansträngningar. Vad Luleå stad beträffar, tillkommer också en annan sak, nämligen att en bro vid Gäddvik kommer att nödvändigöra en del vägomläggningar, som beröra Luleå stad, ifall bron skall få den karaktär man tänkt sig att den skall få — väganläggningar vilka medföra alltför dryga kostnader för staden i förhållande till den nytta den kommer att få av bron.

Innan jag slutar mitt anförande, skulle jag gärna vilja framhålla en sak för herrar jordbrukare. Det förekommer ju knappast något jordbruksärende i riksdagen, beträffande vilket man inte enhälligt samlas kring en gemensam framgångslinje. Bakom denna fråga om bro över Lule älv ligger faktiskt också ett jordbrukarintresse, men i detta fall, det måste jag säga, synes inte jordbrukarebygden nedanför Luleå få det stöd, som eljest brukar hundraprocentigt lämnas ett jordbruksintresse, utan man använder en mycket svävande argumentering för att intaga en annan ställning än den, som jordbrukarna däruppe anse att man bör intaga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag vill endast ge en replik till Linderot. Han avslöjade ju, att han hade gamla kommunalpatriotiska reminiscenser från staden Luleå. Därför framhöll han, att det behövdes en bro i stället för en färja vid Bergnåset. Jag är ju specialist på att yrka på broar i stället för färjor, där det behövs. Därför har jag också nu förordat en bro även vid Bergnåset. Vi stanna således vid samma slutsats. Endast med den skillnaden, att jag helst genast motsåg en bro vid Bergnåset. Men Linderot hoppades bara på en sådan bro någon gång i framtiden. Det vore önskligt synes mig, att regeringen redan nu eller senast vid nästa lagtima riksdag framlade en proposition om byggande av en bro även vid Bergnåset. Det kunde ju ske även med slopande av exempelvis anslag till två bombflygplan, vilket skulle fullt täcka kostnaderna för denna andra bro. Jag vill också säga, att på den bron behövas cykelbanor ännu mera än på bron vid Gäddvik, vilket ju inte hindrar att det anläggas cykel-

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

banor även där, om man kan bestå sig med det, vilket också vore önskvärt. För övrigt kunde även bron vid Bergnäset i sin mån kunna komplettera Gäddviksbron vid trängande behov även ur militär synpunkt. För min del intresserar jag mig mest för de civila synpunkterna, som skola göra sig gällande även efter våra eventuella krig med stormakterna. Ja vi föra ju redan krig mot stormakterna, som förstöra allt vad de kunna för oss, ett ekonomiskt krig som slutligen för Sverige fram till det befästa fattighuset, där vi för resten redan äro framme. Att samtidigt häremot resa en utåtvänd brinnande nitälskan och skydda oss även med mobiliseringar av sanningens makt och en internationell rättsordning, kan nu för tiden till skillnad från flydda tider icke komma i fråga i denna församling. Och när det gäller att bifalla en interpellation i Ålandsfrågan och dess mäktiga utrikespolitiska realiteter, för vilka denna kammare i det förflutna lidelsefullt intresserade sig, voro vi ju bara fyra, som, såvitt jag i hastigheten kunde se, röstade för bifall rätt framför mig som reste sig. Men när jag begärde rösträkning, var det tretton som röstade obetingat bifall. De hade således inte vågat stiga upp och förråda sig för ledarna i kammaren. Dessutom var det tjugunio ledamöter som avstodo. De voro också mycket tveksamma, d. v. s. de kände väl på sig, att Ålandsfrågan nog inte får läggas å sido helt och hållet, därför att den är en svensk fosterländsk fråga och en internationell framfart samtidigt för nationernas självbestämmanderätt såsom en oundgänglig pelare för en internationell rättsordning. — *Varför lyfter talmannen nu på klubban: är det så farligt att säga detta?* — Om ledamot i kammaren i strid mot grundlagarna icke tillåtes »att fritt yttra sig till protokollet» ens om betydelsen av nationernas självbestämmanderätt, så kan denne räknas till de s. k. landsförrädarna, därför att han intresserar sig även för våra egna internationella problem.

Med dessa uttalanden har jag velat göra gällande betydelsen av broar i stället för färjor, och främst av civila framtidssynpunkter, vilket som sagt ej hindrar, att de nu omdebatterade broarna dess bättre kunna tjäna även militära uppfattningar.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall be att med några ord få föra debatten tillbaka till frågan, om det skall byggas en bro vid Gäddvik eller Bergnäset, vilket det här egentligen gäller.

Med anledning av herr Forslunds undran, huruvida det fanns en allmän sympati i utskottet för Luleåbornas intresse för bron över Bergnäset, kan jag vittna, att herr Forslunds antagande på grund av debatten här i kammaren i dag är ganska riktigt. Det är nog inte på det sättet, att det i utskottet förefunnits någon likgiltighet för den missnöjesstämning, som visat sig i de trakterna. Jag får säga, att jag inte heller i den kungl. propositionen kunnat utläsa någon ovänlighet emot innevånarna där uppe, och alldeles säker är jag på att utskottet inte på något sätt har velat ge uttryck åt en sådan stämning i sitt utlåtande. Det kan ju hända att de, som historiskt äro så djupt inne i förhållandena som herr Forslund och andra, äro litet mera känsliga och miss-tänksamma än vanligt folk, men det är dock vanligt folk som haft att bedöma den här saken i utskottet.

Jag kan inte heller förstå, att en god bro över Gäddvik skulle vara till skada för Luleåbornas intressen under den tid de få vänta på bron vid Bergnäset. Jag skulle föreställa mig, att de under alla förhållanden få det bättre i trafikhänseende, om en sådan bro som den av utskottet föreslagna kommer till stånd, än de ha det nu. Sedan blir det ju en spekulationsfråga, huruvida inte den fördelen i längden uppväges av en nackdel, för den händelse bron vid Bergnäset skulle låta vänta på sig för länge, men, herr Forslund, det kunna vi, som jag förut varit inne på, knappast ta någon hänsyn till i dag.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Naturligtvis kunde utskottet ha sagt något välvilligt om bron vid Bergnäset, men jag är av gammalt van vid i statsutskottet att inte skriva för mycket i motiveringen, liksom jag i det utskottet också fått inpräntat hos mig i ganska hög grad, att det alltid är olämpligt att skriva om osäkra förhållanden i framtiden. Just under nuvarande tider anser jag också, att det är rätt meningslöst att skriva i motiveringar om vad man önskar i framtiden, när det gäller sådana frågor som denna. Om vi klara oss i detta världselände utan att komma med i kriget och utan att bli krossade, så menar jag, att det är en jämförelsevis liten fråga med en miljon kronor mer eller mindre för två broar. Huvudsaken är att vi klara oss, och om vi råka illa ut, klara vi oss enligt den militära sakkunskapen säkerligen bättre, om vi så fort som möjligt skaffa oss denna väg över Gäddvik, som här är föreslagen. Detta är för mig och har varit för mig den allt överskuggande frågan vid bedömandet av detta problem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande utskottets motivering, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Forslund*, att den av herr *Anderberg* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas, dock med den ändring, att den del av motiveringen, som å sid. 12 rad 1 började med orden »Enligt utskottets åsikt» och slutade med »visa sig nödvändiga», utbyttes mot följande: »Enligt utskottets åsikt bör på något av de här ovan angivna sätten en broförbindelse kunna åstadkommas, som för en rimlig kostnad tillgodoser de militära anspråken utan att lägga hinder i vägen för en slutlig lösning av frågan om en bro vid Bergnäset. Utskottet förordar därför, att Kungl. Maj:t bemyndigas att med beaktande av vad utskottet ovan anfört taga förlägningsfrågan under omprövning samt i anslutning till resultat, som därvid kan framkomma, låta uppföra en bro vid Avan, Gäddviksströmmen eller Gäddviks färjställe. För ändamålet torde böra anvisas ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, vilket belopp bör vara tillfyllest för en bro av det slag utskottet avser. Skulle anslaget visa sig otillräckligt, läser Kungl. Maj:t vara oförhindrad att till 1941 års lagtima riksdag inkomma med de ytterligare anslagsäskanden, som kunna finnas nödvändiga.» samt att punkterna I. c) och II. i reservanternas hemställan avfattades sålunda:

»c) under sjätte huvudtiteln till *Broförbindelse över Lule älv vid Avan, Gäddviksströmmen eller Gäddviks färjställe* 1,500,000 kronor;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av vad utskottet ovan anfört fastställa förlägningsplatsen för den bro, som avses skola uppföras med anlåtande av det ovan under I. c) anvisade anslaget.»

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Forslunds* under överläggningen gjorda yrkande.

Anslag till broförbindelser över Lule älv m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Forslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 29.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande utskottets motivering, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att de två första styckena å sid. 8 i det tryckta utlåtandet skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr *Gabrielsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av berörda stycken i utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gabrielsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i andra särskilda utskottets utlåtande nr 43 godkänner de två första styckena å sid. 8 i det tryckta utlåtandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Gabrielsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till gengasaggregat för statens järnvägar. Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat för statens järnvägars landsvägsfordon.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 47 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte såsom kapitalinvestering i Statens affärsverksfonder under rubrik Statens järnvägar till Gengasaggregat för statens järnvägar å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor.

Herr **Sundberg**: Herr talman! Det framgår icke av utskottsutlåtandet, huruvida man vid behandlingen av detta och nästa ärende ägnat uppmärksamhet åt frågan, vilkendera typen av gengasaggregat, kolgas- eller vedgasaggregat, som staten bör gå in för vid utrustning i framtiden av sina motorfordon med

Anslag till gengasaggregat för statens järnvägar. (Forts.)

driftnordningar för inhemskt bränsle. Hittills har man huvudsakligen inköpt kolgasaggregat. Detta är också naturligt och riktigt, därför att kolgasaggregaten så att säga haft förstfödsrätten: det är de som först genomgått barnsjukdomarna i avseende å tillverkningen och som först blivit driftsäkra. På sistone ha emellertid framkommit vedgasaggregat, som uppfylla högt ställda fordringar på driftsäkerhet, och därför bör man, staten icke undantagen, ägna uppmärksamhet åt frågan, om man inte för framtiden i större utsträckning bör gå in för anskaffande av vedgasaggregat.

Jag vill betona, att inte jag eller det företag jag representerar på ringaste sätt har direkt ekonomiskt intresse av vilkendera av dessa typer som kommer till användning. Mitt intresse inriktar sig uteslutande på att det ur driftssynpunkt blir väsentligt billigare, om man använder vedgas i stället för kolgas, och dessutom på att man endast därigenom över huvud taget kan säkra sig tillgång till erforderligt bränsle för drivande av bilarna, för så vitt man inte skall undantränga andra legitima och livsviktiga behov för vår försörjning. Jag tänker i det sammanhanget på vår järnbruksindustri. När man vet, att det går åt två och en halv gånger så mycket råvara vid användning av kolgas som vid användning av vedgas och att järnbruken redan nu ha det ytterligt svårt med sin träkolsanskaffning, bör man i tid ägna uppmärksamhet åt det spörsmål, som jag i det här sammanhanget tillåtit mig framföra.

Om man nämligen forcerar anskaffningen av kolgasaggregat i samma tempo som hittills, kommer man med all sannolikhet under nästkommande år att stå inför den situationen, att antingen järnverken eller kolgasbilarna måste stoppa. I den situationen råder ju ingen tvekan om valet, ty järnbruken fylla ju ett så stort allmänt behov, att de måste hållas i gång. Vi måste ha järn för vår byggnadsverksamhet, till våra lantbruksmaskiner, till våra kokspisar och alla möjliga andra civila behov, men särskilt i dessa tider också till vårt försvar, och vi måste ha detta till rimliga priser, vilket icke blir fallet, om kolgasbilar i oinskränkt omfattning få konkurrera med järnbruken om det i marknaden förefintliga otillräckliga träkolet. Det är alltså enligt mitt förmenande viktigt, att man nu, när statens verk fått och alltjämt få stora anslag för anskaffande av gengasaggregat, ägnar uppmärksamhet åt att i största möjliga utsträckning gå in för anskaffande av vedgasaggregat samt — vilket är mycket viktigt — av för ändamålet lämpad ved, som ej konkurrerar med hushållsveden.

I själva sakfrågan har jag, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra särskilda utskottets utlåtande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat m. m. för postverkets motorfordon, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets memorial nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje särskilda utskottets utlåtande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

Genom en till riksdagen avlåten proposition, nr 26, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med sär-

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
bolags verk-
samhet vid
krig eller
krigsfara
m. m.*

Sammanjämningsförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

skilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

Utskottet hade i utlåtande nr 12 hemställt, att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga ett i utskottets utlåtande upptaget förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

I utskottets lagförslag var 7 § så lydande:

Där för styrelsen för bolag, förening eller sparbank på grund av förhållanden, som avses i 1 §, hinder uppkommit att fullgöra sitt uppdrag eller att med bevarad handlingsfrihet ombesörja bolagets, föreningens eller sparbankens angelägenheter, äger Konungen, då anmälan därom sker eller det eljest varder kunnigt, entlediga ledamöterna och suppleanterna i styrelsen och förordna styrelseledamöter och styrelsesuppleanter till erforderligt antal. Sådant förordnande skall återkallas, när ny styrelse blivit utsedd i den ordning som är bestämd.

Vad i första stycket är stadgat i fråga om styrelseledamot och styrelsesuppleant skall äga motsvarande tillämpning beträffande revisor och revisorsuppleant.

Enligt från kamrarna inkomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av utskottets ifrågavarande utlåtande stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit vad utskottet hemställt, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, att till 13 § i det av utskottet framlagda lagförslaget skulle fogas ett stycke av följande lydelse:

»Vad i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning å ideella föreningar.»

Efter överbägande av spørsmålet om sammanjämnning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut hade utskottet i det nu föreliggande memorialet — under uttalande, att utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t komme att uppmärksamma frågan, huruvida och i vad mån ytterligare åtgärder erfordrades för tryggande av förvaltningen av ideella föreningars och stiftelsers angelägenheter under krigsförhållanden — hemställt, att vardera kammaren, med frånträdande av sitt tidigare beträffande utskottets utlåtande nr 12 fattade beslut såvitt anginge 13 § i det av utskottet framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m., måtte besluta, att sagda paragraf skulle erhålla följande lydelse:

*(Första kammarens
beslut:)*

*(Andra kammarens
beslut:)*

*(Utskottets samman-
jämningsförslag:)*

I avseende å Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stads- hypotekskassa, Svenska jordbrukskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Svenska bostadskreditkassan, sparbankernas säkeretskassa samt fondbörsen i Stockholm, så ock å stiftelser skall vad i denna lag är stadgat beträffande bolag och föreningar vara i tillämpliga delar gällande. Samma lag vare beträffande andra samfälligheter, som ej avses i lagen med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Vad i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning å ideella föreningar.

Vad i 7 § är stadgat skall icke äga tillämpning i avseende å ideella föreningar och stiftelser.

Sammanjämningsförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara
m. m. (Forts.)

Herr **Linderot**: Då denna fråga diskuterades, med resultat att kamrarna stannade i olika beslut, vilket i sin tur medfört det nu föreliggande utskotts-förslaget, tillät jag mig att yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som andra föreliggande förslag, och jag gjorde detta därför att jag icke på något sätt av de olika anföranden, som då hölls, kunde få klart för mig, att det för svenska folket eller för svenska staten i någon situation kunde uppstå några fördelar av den betydelse, att en sådan här lag därför borde genom-föras. Nu är det väl klart, att efter sammanjämnningen varje diskussion här anses överflödig, eftersom den egentliga diskussionen förra gången rörde sig om huruvida s. k. ideella föreningar skulle inbegripas inom lagens räckvidd eller ställas utom Kungl. Maj:ts befogenheter enligt denna lag. Nu har ju utskottet tillmötessått deras mening, som ansågo att ideella föreningar icke skulle här inbegripas. Men jag undrar: uppstå för de bolag, föreningar, stif-telser och ekonomiska företag av annan art, som här avses, eller för folket eller för staten några sådana fördelar i en viss tänkt situation, att det därför skulle vara befogat att genomföra en lag, som trots allt dock lägger tidigare icke tänkta fullmakter i regeringens händer?

Jag hänvisar till vad som sades i diskussionen vid förra tillfället, då exem-pelvis herr Linder påvisade, att man egentligen bygger tanken på den s. k. skyddslagstiftningen rörande vissa ekonomiska sammanslutningar, exempelvis sparbanker, och deras egendom på den illusionen, att t. ex. en ockupationsmyn-dighet, om den stora olyckan skulle drabba Sverige och dess folk, att landet skulle bli ockuperat, skulle låta sitt handlande bestämmas av vad någon svensk regering, eventuellt en svensk regering i landsflykt, skulle behaga besluta rö-rande vissa sådana egendomar och förmögenheter i Sverige. Det är klart att detta är rena illusionen. Som herr Linder då framhöll, kan ju Malmö stads sparbank, för den händelse Malmö ockuperas, i alla fall inte taga med sig de fastigheter, i vilka det huvudsakliga kapitalet från sparbanken är placerat, och därför lära väl de där fastigheterna, som utgöra realvärdena för Malmö sparbank, bli kvar i ockupationsmyndigheternas händer, alldeles oavsett vad en regering eller en avsatt eller tillsatt styrelse för sparbanken kommer att besluta.

Jag tar bara detta som ett exempel. Det är naturligtvis en hel rad av andra konsekvenser och verkningar, som här skulle kunna anföras och på vilka man möjligen skulle kunna konstruera vissa fördelar, som skulle kunna uppnås. Men detta är byggt på så vaga föreställningar och till dels på fullkomliga illusioner, att jag inte anser att riksdagen bör kliva i väg längre på fullmakts-lagarnas ytterligt farliga stråt genom att göra även denna fullmaktslag till ett vapen i en kommande regerings händer, vilket kanske kan bli synnerligen farligt för just de intressen, man anser att man vill skydda med den lag man nu är beredd att antaga.

Det är alltså en mera principiell avvisande ståndpunkt, som jag har velat deklarerera. Jag tror inte att detta är så mycket en partifråga som en fråga om allmän uppfattning om vad som kan komma att hända och vad vi kunna komma att få för myndigheter att göra med här i landet. Jag skulle vilja erinra om vissa yttranden i den förra debatten, i vilka tämligen tydligt påpekats, att vi få vara beredda på att få att göra med myndigheter, sådana som vi inte tidigare ha tänkt oss skulle kunna ingripa i den svenska demokratiska statens förvaltning på olika områden. Skall man då göra sådana lagar? Jag erinrar ytterligare om vad herr Linder då sade: »Denna paragraf är ju, som om den vore skriven för en inkräktare.» Det är ordagrant vad den ärade ledamoten av kammaren sade vid förra tillfället. Man kan framlägga ett sådant

Sammanjämningsförslag ang. bolags verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

här förslag med de bästa avsikter, men konsekvenserna kunna bli vad ingen drömmer om, som här nu understödjer förslaget.

Med dessa allmänna anmärkningar, med hänvisning till den faktiska fara som föreligger, att riksdagen snart har avhänt sig — för att inte tala om det svenska väljarefolket — så gott som alla rättigheter emot regeringen, med hänvisning till att detta är en avdemokratisering av landets styrelseform i sådant snabbt tempo, som man tidigare inte kunnat drömma om, ber jag att kort och gott få vidhålla mitt vid förra tillfället framställda yrkande om avslag på hela denna sak. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Gärde: Jag skall inte upptaga någon realdebatt om denna lagstiftnings berättigande överhuvud taget. I den frågan ha ju båda kamrarna tidigare varit fullt ense. Såvitt jag kunde förstå, hade inte heller den föregående talaren någon särskild erinran att framställa mot det framlagda sammanjämningsförslaget.

Jag kan därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets sammanjämningsförslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 51, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 16 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 60, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anvisande av medel till restaurering av rikssalen å Karlbergs slott.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 42 bifölles även av andra kammaren.

Upplästes tre från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 147—149, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 55, med förslag till lag om straff för sabotage m. m., m. m., att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 56, angående tullfri införsel av ett parti konfektionsartiklar, m. m., samt att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 57, angående anvisande av medel till anskaffande av gengasaggregat för vissa statens sinnessjukhus tillhöriga motorfordon m. m., m. m.

Vid sedermera skedd föredragning av ifrågavarande kungl. propositioner hänvisades desamma, nr 55 till tredje särskilda utskottet, nr 56 till första särskilda utskottet och nr 57 till andra särskilda utskottet.

Ordet lämnades på begäran till herr **Brandt**, som anförde: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande interpellation.

Det torde inte vara för regeringen okänt, att en emot vårt land och folk bitter och fiendlig stämning håller på att sprida sig i vårt broderland Norge, där man på grund av bristfälliga eller oriktiga informationer fått en felaktig uppfattning om Sveriges hållning under norsk-tyska kriget och tiden därefter. Det göres från det kommissariska norska riksrådets sida intet för att skingra denna felaktiga uppfattning — och följaktigen inte heller från de »norska» tidningarnas sida. Svenska tidningar ha inte någon möjlighet att sprida upplysning i Norge, ty de äro med undantag för Aftonbladet importförbjudna, och norsk press och radio återgiver intet av deras innehåll. Och dock synes det med hänsyn till det framtida förhållandet mellan broderfolken vara av yttersta vikt, att hat och misstro emot Sverige och svenskarna icke få spira i Norge! Det finns ju inte den ringaste anledning till sådana känslor, eftersom den svenska inställningen till vårt broderfolk och till händelserna i Norge är klar och enstämmig. Icke desto mindre tiger Sverige, och så vitt jag kunnat finna har varken Tidningarnas Telegrambyrå eller Radiotjänst förmedlat några uttryck för den svenska inställningen.

Nu är min första fråga *den*, huruvida icke regeringen, framförallt utrikesministern, finner det vara av omständigheterna påkallat och angeläget att t. ex. genom saklig upplysning i radio — vilken naturligtvis inte behöver lämnas direkt av regeringsledamot — försöka skingra den missuppfattning angående Sveriges politiska hållning, vilken faktiskt råder i Norge, och förhindra nya missförstånd angående den svenska opinionen.

Min andra fråga gäller regeringens ställning till tryckfriheten. Sverige är neutralt i stormaktskriget men därav följer alls icke, att tidningarna skulle vara förhindrade att inom grundlagsfäst tryckfrihets gränser ge uttryck åt sin utrikespolitiska uppfattning eller att *regeringen* skulle ha något ansvar för pressens uttalanden. Det förefaller emellertid som om regeringen i viss mån skulle ha åtagit sig ett sådant ansvar, varmed då givetvis är förknippat skyldigheten att vid ingripanden mot pressen iakttaga en strikt neutral och objektiv hållning, så att man inte från något håll i utlandet må med skäl kunna klandra regeringen för bristande neutralitet och objektivitet. Justitieministern har vid upprepade tillfällen förklarat, att han vid sina ingripanden förfarit opartiskt åt olika håll och att han är tacksam för påpekanden rörande förment missbruk av tryckfriheten, på det att icke missförstånd med främmande makt må yppa sig. Ingripandena ha som bekant hittills mest riktat sig emot pressalster, som ha en kritisk inställning till den dominerande makten på kontinenten, men helt nyligen har regeringen utan rättgång konfiskerat några skrifter från det antisemitiska bokförlaget Svea Rike.

Detta bör måhända för balansens skull noteras med tacksamhet, churuväl den svenska pressens män — och många andra med dem — förvisso helst skulle ha sett, att den som man trodde obsoleta bestämmelsen om konfiskation utan rättgång i paragraf 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen aldrig återupplivats, eftersom den mycket illa överensstämmer med grundlagens anda. Men regeringen kan inte rätt gärna sväva i okunnighet om en emot vårt broderland Finland rent provokatorisk artikel med rubriken »Ockupera Finland!» i tidningen Vägen Framåt nr 7 för innevarande år (redaktör Per Engdahl), vari författa-

Anhållan att få framställas interpellation ang. Sveriges politiska hållning gentemot Norge m. m.

Anhållan att få framställa interpellation ang. Sveriges politiska hållning gentemot Norge m. m. (Forts.)

ren pläderar för våld mot främmande makt. Denna artikel är uppenbarligen ägnad att åstadkomma missförstånd icke blott mellan Sverige och Finland utan jämväl mellan Sverige och Sovjetunionen, eftersom artikeln önskar framprovocera ett krig med denna stormakt — genom vår ockupation av Finland. Den synes dessutom innebära ett *verkligt missbruk* av tryckfriheten och således vara *åtalbar* enligt § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen. Artikeln har observerats av Deutsche Zeitung in Norwegen och därigenom bidragit att öka den norska misstron emot Sverige. Nämda tidning återger nämligen innehållet såsom ett extremt uttryck för »historiskt betingade svenska anspråk på ledarskap inom det nordiska rummet» och sammanfattar dess syfte i förslaget att »Sverige för undvikande av alla vidare komplikationer i östersjörummet helt enkelt skulle ockupera Finland».

Jag tillåter mig nu fråga, varför regeringen inte förordnat om åtal med anledning av innehållet i nämnda artikel i Vägen Framåt eller för innehållet i den artikel i det nummer av Den Svenske Folksocialisten, vari Sovjetunionen angripes med smädligt tal om »det röda mördaroket»? Ja, varför har icke regeringen i högre grad än hittills varit fallet uppmärksammat innehållet jämväl i organ som Sverige Fritt, Nationell Tidning och Aftonbladet?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag.

Ang. vägrat framställande av interpellation.

Herr Lindhagen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet för att — med stöd av grundlagens bestämmelser om rätt för varje ledamot av riksdagen att fritt till protokollet yttra sig i förekommande ärenden och om lagligheten av allt som inom kammaren försiggår — uttala mig något om betydelsen av den omröstning som föranleddes av min begäran att få framställa interpellation i Ålandsfrågan.

Det må då först påtalas en praxis, som på senare tider tillämpats av den nuvarande regimen i första kammaren — kanske även andra kammaren, vad vet jag? Förr i världen när man begärde ordet i någon angelägenhet, som ovan sägs, fick man det genast i samband med den angelägenhet om vilken man ville tala. Den som efteråt ville forska i hävderna kunde då även få reda på att nämnda rättighet att till protokollet uttala sig hade begagnats vid detta tillfälle.

Nu riskerar man att få ett sådant yttrande skjutet långt, långt bort i protokollet. Det står ingenting om det på den plats där det skulle stå. Detta är också *en administrativ förgripelse på kammarledamöternas rätt att fritt yttra sig till protokollet i förekommande angelägenheter.*

Det var greve Hamilton som först införde denna regim, och det är förmodligen hans tradition, som fortfarande lever kvar. Det kan vara av intresse att erinra om vilken episod det första gången gällde: det var nämligen även då en fråga om hot eller fara för hot från en främmande makt. Jag ville år 1924 interpellera utrikesminister Marks von Würtemberg om regeringen hade observerat de anfall som hade förekommit i tysk officiell press och av tyska officiella personer för ett återerövrande av Sönderjylland som vid förra fredsslutet tillföll Danmark. Då tog Hamilton till orda. Han behövde en särskild motivering, som av honom föredrogs för att komma till den väl lagfrämmande och meningslösa praxis, som vi nu råka ut för, men som förut inte hade tillämpats, ity man då fick det begärda ordet direkt. Situationen var denna: Min inter-

Ang. vägrat framställande av interpellation. (Forts.)

pellation avsågs med 84 röster mot 18, beroende på att utrikesministern blev så hjärtskrämd av tilläventyrs hotande obehag från Tyskland, att han i kammaren agiterade för avslag. Ledamöter gingo därför fram till talmannen — däribland såsom jag erinrar mig borgmästare von Geijer — och voro bekymrade över att, även om interpellationen avsågs, kom Lindhagen att begära ordet och utmana Tyskland. Det vore oerhört farligt för Sverige och måste på något sätt förekommas.

Då hittade talmannen på att med särskild motivering för sitt brytande mot gammal naturlig praxis införa den nu både i likt och oliket av talmanskapet egenmäktigt införda praxis att den begärda diskussionen uppskjutes till dess alla andra på dagordningen stående ärenden i kammaren slutbehandlats. Men den förstlingsgången hoppade talmannen alldeles i galen tunna. När efter lång väntan mitt namn långt efteråt ropades upp för att jag skulle få det långt tidigare begärda ordet, voro kammarens ledamöter mangrant närvarande, och referentläktarna voro fyllda av referenter. Det blev en stor debatt, där flera talare särskilt liberaler uppträdde till förmån för att min interpellation borde ha bifallits.

Nå, vad inträffade sedan? Jo, Marks von Würtemberg, som var hederlighetens själv, kom till mig någon tid efteråt och sade: »Ja, käre Lindhagen, jag notarbetade visserligen din interpellation, men trots att den blev avslagen, visade den sig göra god nytta i Tyskland.» Borgmästaren i Flensburg, som var den värste agitatorn för Sönderjyllands återvändande till Tyskland, fick nämligen av tyska regeringen med anledning av min interpellation en allvarlig förmaning att inte vidare uppträda på sådant sätt. — Nå, där ser man, hur föga farligt det är att helt tåga med sanningen. Och nu, när jag sist yttrade mig, var talmannen så rädd att han började höja klubban, men jag ville ju förekomma ett sådant skrällande klubbslag, som skulle ha till följd, att jag bleve okunnigt utskämd som en mindervärdig person i den s. k. fria partipressen. Jag har nämligen en bok fylld med tidningsurklipp, som visa vad »pressens frihet» betyder: den okunnigaste dumhet och de fräckaste anfall mot personer, som man tror vara av en annan politisk mening än den som dessa kåsörer särskilt i högerriktad landsortspress i allmänhet äro dresserade att ha.

Nu står jag här i samma belägenhet. Jag vill då, i anledning av utgången av min begäran att få — om än sent omsider — framställa en interpellation i den på sistone försummade Ålandsfrågan, framhålla, att 4 ledamöter — kanske någon mer bakom mig, som jag inte såg — röstade för interpellationen. Då begärde jag rösträkning, varvid det visade sig, att det var 13 ledamöter, som klart röstade för interpellationen. Det framgår härav hur viktigt det är, att vi få bort den där resningsproceduren, som bara förvirrar kammarens ledamöter och gör att vi äro rädda för att det skall synas, om vi ha en mot regeringen och ledarna stridande uppfattning. Därför var det också enligt den nya principen som utrikesminister Sandler, då jag frågade honom, varför han inte besvarade en frågeställning i utrikespolitiska ärenden, förklarade här i kammaren: »Jag skall först *fråga ledarna i första kammaren*, om de ha något emot att jag besvarar dessa frågor.» *Ett värre slag mitt i ansiktet på demokratien* har väl knappast levererats inom svenska riksdagen sedan det nya statsskicket började tillämpas! — Nå, utom dessa 13, som röstade för interpellationen, var det 28 eller 29 ledamöter, som avstodo från att rösta, vilket också betyder åtskilligt, i fråga om tveksamhet i varje händelse.

Jag betraktar, herr talman, detta som en framgång i själva verket och ett vittnesbörd för att den onödiga uppresningen anständigtvis avskaffas, varom motioner av mig och herr Mosesson i andra kammaren väckts ett par gånger och samlat stora minoriteter. En framgång för de åländska kraven och det

Ang. vägrat framställande av interpellation. (Forts.)
gamla broderskapet mellan Staaff, Branting och mig, som jämte kamrarna i övrigt på sin tid stodo på samma ståndpunkt som nu fått sitt förnyade uttryck i förevarande interpellation liksom i mina tidigare motioner, interpellationer och enkla spörsmål åren 1939 och 1940 i Ålandsfrågan. En förhållandevis lysande upprättelse för de enhälliga svenska regeringarna och riksdagarna åren 1908, 1918 och 1921, då nationen slog vakt om nationernas självbestämningssrätt, om Sveriges kallelse och plikt att även i det syftet sluta upp för världsfreden, och i sammanhang därmed också för våra egna minoritetsfrågor i Finland och särskilt på Åland.

Nu står det däremot för ögonblicket till så att svenskarna äro till den grad uppeggade till efterliknande av stormakternas lidelser för upprustningar till krig med knäfall för segerfreder såsom förelöpare till nya krig, att till och med fredens idé betraktas på våra höjder och kommandoplatser som en askunge. Men det är i alla fall i tecknet *främst* av världsfredens idé, som vi kunna göra oss mäktigt och föredömligt gällande. Göra oss gällande genom framträdande som en andlig stormakt, vartill vi kallas av vårt läge, av vår historia, av våra erfarenheter, av värnaden för kultur genom seklerna.

Det är härligt, herr talman, att ha upplevat sekelskiftet, den brusande tid, då idéerna vårdades. Då man i svenska riksdagen kunde liksom hos folket uppleva sympati, lidelse och kamplust för idéerna och sanningens makt. Den tiden är nu överskuggad av stormakters dystra öden. Jag har nödgats konstatera detta och göra min plikt genom att vilja framställa även förevarande interpellation såsom en kallelse liksom mycket annat att resa oss mot militarismens förtryck. Det kommer en gång att erkännas, att slika anlopp äro befogade just i dag. Ty det bor klarsyn och oväld uppå framtids tunga.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 9 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, angående anslag till anläggningsskapital för nya sulfitsprittfabriker;
nr 59, angående anslag till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden m. m., och
nr 60, angående medel för ytterligare anskaffning av artillerimateriel m. m.

Herr **Carlsson, Olof**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående anslag till anläggningsskapital för nya sulfitsprittfabriker, samt andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner nr 59, angående anslag till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden m. m., och nr 60, angående medel för ytterligare anskaffning av artillerimateriel m. m. Vartdera utskottet torde få behandla jämväl de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i respektive ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Två protokollsutdrag, innefattande berörda båda inbjudningar, justerades och avsändes till andra kammaren.

Föredrogs herr *Brandts* anhållan att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa interpellation angående Sveriges politiska hållning gentemot Norge och regeringens ställning till tryckfriheten.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren medgäve, att ifrågavarande frågor finge framställas; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande ja besvarad.

Anhållan att få framställa interpellation ang. Sveriges politiska hållning gentemot Norge m. m.

Friherre *Lagerfelt* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr *Brandts* förevarande anhållan att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa vissa frågor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles icke nämnda anhållan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositio-

Anhållan att få framställa interpellation ang. Sveriges politiska hållning gentemot Norge m. m. (Forts.)

nen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Anhållan att få framställa interpellation i anledning av högsta domstolens utslag i visst tryckfrihetsmål.

Herr **Sandler** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Genom högsta domstolens utslag i mål angående Bruno Poukkas bok Gröna ön har i högsta instans fastställts vilken innebörd skall tilläggas de för målet relevanta lagbestämmelserna. Härav synes framgå:

1) Det saknar betydelse för ansvarighetsfrågan, om den verkliga författaren till tryckt skrift anmäler sig vilja inför svensk domstol svara för skriften innehåll, för det fall författaren är utländsk man.

2) Därest annan person än författaren genom s. k. namnsedelsförfarande påtagit sig ansvar för skrifs utgivande, innebär detta eo ipso rättsligt utgivareansvar i tryckfrihetsförordningens mening, även om rätta förhållandet beträffande författarskapet är i själva »namnsedeln» uppgivet.

3) Vid dylikt förhållande kommer realprövning av förläggares, respektive boktryckares eventuella ansvar icke i fråga.

Denna innebörd i nu bestående rättsläge har, hur obegriplig den än må förefalla, genom högsta instans' utslag blivit ett faktum.

Ett så beskaffat rättsläge finner jag orimligt. Det föranleder mig anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

1) Anser herr statsrådet det rättsläge tillfredsställande, som genom nyss åberopade utslag får anses vara konstaterat såsom i detta nu bestående?

2) Kan det förväntas, att detta rättsläge vid bifall till nu vilande förslag till grundlagsförändringar varder undanröjt?

På begäran av herr *Johansson, Johan Bernhard*, bordlades herr Sändlers berörda anhållan.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 58—60.

Anmälades och bordlades

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till bostadsbyggnader för centrala torpedverkstaden; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa sjöar inom Indalsälvens regleringsområde; samt

tredje särskilda utskottets memorial nr 17, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.